

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

Evidenčné číslo: 101006/B/2024/36122358761292292

**KLÚČOVÉ PROBLÉMY VYBRANÝCH
ÚZEMNOSPRAVNÝCH CELKOV**

Bakalárska práca

2025

Viktória Olahová

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

**KLÚČOVÉ PROBLÉMY VYBRANÝCH
ÚZEMNOSPRAVNÝCH CELKOV**

Bakalárska práca

Študijný program: Financie, bankovníctvo a poisťovníctvo

Študijný odbor: Ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra financií

Vedúci záverečnej práce: Ing. Dáša Belkovicsová, PhD.

2025

Viktória Olahová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som záverečnú bakalársku prácu vypracovala samostatne a všetky použité zdroje som uviedla v zozname literatúry.

Pod'akovanie

Na tomto mieste by som chcela vyjadriť pod'akovanie všetkým, ktorí ma počas písania tejto bakalárskej práce podporovali a pomáhali mi. Ďakujem vedúcej mojej bakalárskej práce Ing. Dáše Belkovicsovej, PhD. za rady, odborné vedenie počas procesu spracovania témy.

ABSTRAKT

OLAHOVÁ, Viktória: *Kľúčové problémy vybraných územnosprávnych celkov.* – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; katedra financií. – Vedúci záverečnej práce: Ing. Daša Belkovicsová, PhD.– Bratislava: NHF EU, 2025, 49s.

Cieľom záverečnej práce je vymedziť problémy vybraných územnosprávnych celkov a načrtnúť možnosti ich riešenia v sledovanom období. Práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje 5 grafov, 2 tabuliek. Prvá kapitola je venovaná vymedzeniu pojmu územnosprávnych celkov a samospráv, teda aj miest a obcí. V ďalšej časti sa podrobnejšie rozoberá cieľ práce a zafinuje čiastkové ciele práce, takisto aj metodiku a metódy získavania dát. V záverečnej kapitole sa zameriava na aplikačnú časť, v ktorej sa analyzujú výročné správy, záverečné účty miest Bratislavy a Košíc a identifikujú sa hlavné problémy ktorým mestá čelili v období rokov 2019-2023.

Kľúčové slová: územná správa, samospráva, obec, vyšší územný celok, rozpočtové hospodárenie

ABSTRACT

OLAHOVÁ, Viktória: *Key problems of selected territorial administrative units.* – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Finance. – Supervisor of the final thesis: Ing. Daša Belkovicsová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2025, 49p.

The aim of the final thesis is to define the problems of selected territorial administrative units and outline the possibilities of their solution in a monitored period. The thesis is divided into three chapters. It contains 5 graphs, 2 tables. The first chapter is dedicated to defining the concept of territorial administrative units and self-governments, including cities and municipalities. The next part discusses the aim of the thesis in more detail and defines the partial objectives of the thesis, as well as the methodology and methods of data acquisition. The final chapter focuses on the application part, which analyses the annual reports, final accounts of the cities of Bratislava and Kosice and identifies the main problems that the cities faced in the period 2019-2023.

Keywords: territorial administration, self-government, municipality, higher territorial unit, budgetary management

OBSAH

Úvod	10
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	12
1.1 Charakteristika územnej samosprávy v Slovenskej republike.....	12
1.2 Klasifikácie NUTS a LAU v kontexte územnej samosprávy v Európskej únii.....	13
1.3 Charakteristika územnosprávnych celkov v Slovenskej republike.....	16
1.1.1 Miestna samospráva.....	16
1.1.2 Obec	17
1.1.3 Regionálna samospráva	19
1.1.4 Vyšší územný celok	20
1.4 Rozpočty miest a obcí na Slovensku.....	20
1.5 Finančné problémy územnosprávnych celkov	21
2 Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	23
2.1 Cieľ práce.....	23
2.2 Metodika práce a metódy skúmania.....	23
3 Výsledky práce a diskusia	25
3.1 Organizácia a fungovanie samosprávy v Bratislave	25
3.1.1 Rozpočtové hospodárenie Bratislavy v roku 2019	26
3.1.2 Rozpočtové hospodárenie Bratislavy v roku 2020	27
3.1.3 Rozpočtové hospodárenie Bratislavy v roku 2021	28
3.1.4 Rozpočtové hospodárenie Bratislavy v roku 2022	29
3.1.5 Rozpočtové hospodárenie Bratislavy v roku 2023	30

3.2	Organizácia a fungovanie samosprávy v Košiciach	32
3.2.1	Rozpočtové hospodárenie Košíc v roku 2019	32
3.2.2	Rozpočtové hospodárenie Košíc v roku 2020	33
3.2.3	Rozpočtové hospodárenie Košíc v roku 2021	34
3.2.4	Rozpočtové hospodárenie Košíc v roku 2022	35
3.2.5	Rozpočtové hospodárenie Košíc v roku 2023	36
3.3	Zhrnutie a zhodnotenie vývoja finančného hospodárenia Bratislavy a Košíc v rokoch 2019-2023	37
3.4	Zadlženosť skúmaných samospráv	42
3.3	Diskusia	43
	Záver	46
	Zoznam použitej literatúry	48

ZOZNAM TABULIEK A GRAFOV

Graf 1: Vývoj príjmov a výdavkov mesta Bratislava.....	38
Graf 2: Vývoj príjmov a výdavkov mesta Košice.....	40
Graf 3: Príjmy na obyvateľa 2019-2023	40
Graf 4: Výdavky na obyvateľa 2019-2023.....	41
Graf 5: Miera zadlženosti skúmaných samospráv.....	43
Tabuľka 1: Rozdelenie NUTS A LAU.....	15
Tabuľka 2: Miera zadlženosti skúmaných samospráv	42

ÚVOD

Územná samospráva je neoddeliteľnou súčasťou verejnej správy, ktorá v podmienkach Slovenskej republiky nadobudla významné postavenie najmä vďaka procesu decentralizácie. Mestá a obce sa stali nositeľmi rozsiahlych kompetencií a povinností, ktorých cieľom je zabezpečovať potreby obyvateľstva na lokálnej úrovni a podporovať sociálny, ekonomický aj kultúrny rozvoj územia. S narastajúcimi právomocami však úzko súvisí aj rastúca zodpovednosť za efektívne hospodárenie s verejnými financiami, čo predstavuje jednu z kľúčových výziev samospráv v súčasnosti.

Bratislava a Košice, ako dve najväčšie mestá Slovenskej republiky, zohrávajú špecifickú úlohu v systéme územnej samosprávy. Predstavujú významné ekonomické, administratívne a kultúrne centrá, pričom zároveň čelia rozmanitým problémom vyplývajúcim z veľkosti, diverzity potrieb obyvateľstva a zložitejšej štruktúry riadenia. Zmeny v legislatíve, dopady globálnych kríz, ako aj vnútorné ekonomické faktory majú výrazný vplyv na ich finančnú stabilitu a schopnosť plniť svoje úlohy. Najmä posledné roky boli pre samosprávy náročné, a to z hľadiska výpadkov príjmov, nárastu výdavkov a potreby flexibilného prispôsobovania sa novým podmienkam.

Táto bakalárska práca sa zaoberá analýzou kľúčových problémov vybraných územnosprávnych celkov, konkrétne hlavného miesta Bratislavy a druhého najväčšieho mesta Košice, v období rokov 2019 až 2023. Vzhľadom na zameranie práce na úroveň miest ako samostatných územnosprávnych celkov neboli do analýzy zahrnuté rozpočty mestských častí Bratislavy a Košíc. Hlavným cieľom je zhodnotiť ich rozpočtové hospodárenie, identifikovať hlavné finančné problémy a poukázať na možnosti optimalizácie ich finančného riadenia. Práca je rozdelená do troch hlavných častí. V prvej časti je vymedzený teoretický rámec fungovania územnej samosprávy, s dôrazom na právne postavenie miest a obcí v Slovenskej republike. Druhá časť je zameraná na analýzu rozpočtového hospodárenia Bratislavy a Košíc, a to najmä prostredníctvom hodnotenia príjmov, výdavkov a výsledku hospodárenia. Tretia časť obsahuje syntézu zistených poznatkov a návrhy opatrení na zlepšenie finančného riadenia.

Na spracovanie práce boli využité metódy analýzy, syntézy, komparácie a interpretácie údajov z oficiálnych zdrojov, ako sú záverečné účty miest, výročné správy, zákonné predpisy a odborná literatúra. Kombinácia teoretických východísk s praktickou analýzou umožnila komplexné zhodnotenie aktuálnej situácie.

1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ

Hasprová vníma samosprávu ako osobitný inštitút riadenia spoločnosti. *“Samosprávu pokladáme za osobitný inštitút riadenia spoločnosti, ktorý prekračuje rámec charakteristický pre všeobecný pojem správa. Vyznačuje sa hlavne vysokou intenzitou vplyvu občanov na rozhodovanie o spoločenských veciach, a to prostredníctvom miestneho referenda a pomocou nimi zvolených zástupcov.”*¹ Pod týmto pojmom rozumie systém, v ktorom majú obyvatelia silnejšiu, priamu úlohu pri formovaní verejných rozhodnutí – buď hlasovaním v miestnych referendách, alebo prostredníctvom zástupcov, ktorých si sami zvolia.

Pokiaľ hovoríme o miestnej samospráve ako kľúčovom prvku demokracie, je dôležité priblížiť jej štruktúru na konkrétnom príklade Slovenskej republiky, kde územné rozdelenie a počet obcí ilustrujú rozsah a komplexnosť tohto systému.

1.1 1.1 Charakteristika územnej samosprávy v Slovenskej republike

Jesenka definuje územnú samosprávu *„ako súčasť moderného ponímania demokratického a právneho štátu.”*² Územná samospráva predstavuje snahu samostatne zabezpečovať záujmy miestneho spoločenstva bez priameho zásahu štátu a jeho orgánov. Štát zveruje správu určitých záležitostí územným samosprávnym celkom, pričom im umožňuje autonómne rozhodovanie. Zároveň si však ponecháva dôležité právomoci v oblasti dozoru a kontroly, predovšetkým s cieľom zachovať ústavnosť a zákonnosť ich postupov. Neoddeliteľnou súčasťou výkonu samosprávy je aj právo obcí a vyšších územných celkov prijímať všeobecne záväzné nariadenia. Normotvorná činnosť obcí v oblasti miestnej samosprávy, ako aj pri plnení úloh, ktoré im ukladá zákon, predstavuje jeden z hlavných prejavov ústavne garantovaného práva na samosprávu.

¹ HASPROVÁ, Mária - ŽÁK, Štefan. *Marketing miest a obcí*. 2022. s. 8

² JESENKA, Michal – *Územná samospráva a tvorba práva*. 2015. s. 5

Verejná správa je na Slovensku organizovaná na troch úrovniach: štát – kraj – obec. Každá úroveň má svojich volených predstaviteľov, rozdelené úlohy a zodpovednosť. Niektoré úlohy sú rozdelené medzi štátnu správu a samosprávu.³

Územnými celkami sú obce a územné obvody vyšších územných celkov – samosprávne kraje, ktorých územný obvod je zhodný len s územným obvodom kraja. Správnymi celkami sú kraje, okresy a vojenské obvody. Slovenská republika má 8 krajov (vyšších územných celkov). Na Slovensku máme spolu 79 okresov. Bez mestských častí s Bratislavou a Košicami ako celkom je počet obcí 2890. Celkovo na území Slovenska máme 2927 obcí, z toho 2747 vidieckych obcí, 29 mestských častí (17 bratislavských a 22 košických), 140 miest, a 3 vojenské obvody (Lešť, Záhorie, Valaškovce).⁴

Neubauerová zdôrazňuje, že *“Slovensko sa podobne ako viaceré krajiny v Európe pokúša vysporiadať s problémom existencie pomerne veľkého počtu malých obcí, ktorý sa stal dosť viditeľným práve v dôsledku presunu kompetencií zo štátnej správy na územnú samosprávu v nadväznosti na proces decentralizácie verejnej správy. Hoci je v zákone ošetrovaný inštitút tzv. spoločných obecných úradov, prax dokazuje, že princíp dobrovoľnosti, na báze ktorého sú spoločné obecné úrady konštituované, nie je tým ideálnym riešením.”*⁵ Podľa nej je totiž dobrovoľné združovanie obcí cez spoločné úrady nedostatočné na efektívne riešenie rozdrobenosti a zabezpečenie optimálneho výkonu samosprávnych funkcií.

1.2 1.2 Klasifikácie NUTS a LAU v kontexte územnej samosprávy v Európskej únii

Územné klasifikácie zohrávajú v Európskej únii zásadnú úlohu pri štandardizácii regionálnych údajov, čo je nevyhnutné pre tvorbu politík, analýzu regionálneho rozvoja a efektívne riadenie. S rastúcou potrebou porovnateľných informácií naprieč členskými štátmi sa vyvinuli systémy, ktoré umožňujú harmonizovaný zber, vývoj a publikáciu štatistík.

³ HASPROVÁ, Mária - ŽÁK, Štefan. *Marketing miest a obcí*. 2022. s. 8

⁴ Dostupné na: <https://datacube.statistics.sk/> [cit. 23.4.2025]

⁵ NEUBAUEROVÁ, Erika - DUBROVINA Nadiya. *Verejná správa v Slovenskej republike - aktuálne problémy. Verejná správa 2010: sborník príspevků z vědecké konference s mezinárodní účastí: Seč u Chrudimi*. 2010. s. 161

Klasifikácia NUTS (Nomenklatúra územných štatistických jednotiek) je hierarchický systém rozdelenia ekonomického územia členských štátov EÚ na tri základné úrovne (NUTS 1, NUTS 2, NUTS 3), ktoré zabezpečujú porovnateľnosť regionálnych štatistík podľa počtu obyvateľov a administratívno-inštitucionálneho usporiadania. Nadregionálne či mimoregionálne územia (vzdušný priestor, vodné oblasti, diplomatické enklávy a pod.) sú zahrnuté oddelene, aby sa štatistiky viazali na jasne definované regionálne celky.⁶

Zatiaľ čo NUTS sa zameriava na regionálnu politiku a širšie štatistické porovnania, LAU poskytuje detaily potrebné na pochopenie kontextu územnej samosprávy na lokálnej úrovni.

Aby Eurostat zabezpečil štatistiky na miestnej úrovni, vytvoril systém miestnych administratívnych jednotiek (LAU) kompatibilný so systémom NUTS. Tieto jednotky zahŕňajú obce a komúny EÚ a do roku 2016 existovali v dvoch úrovniach (LAU 1 a LAU 2). Od roku 2017 sa používa už len jedna úroveň LAU, čo zjednodušilo zber údajov. LAU sú administratívne jednotky, ktoré sú pododdielmi regiónov NUTS 3 a pokrývajú celé územie EÚ.⁷

V niektorých menších krajinách, ako je Luxembursko a Cyprus, môžu divízie NUTS zodpovedať celej krajine, pričom LAU poskytujú primárnu úroveň subnárodných detailov.⁸

V nasledujúcej tabuľke č.1 sme si rozdelili Slovensko medzi jednotlivé úrovne NUTS a LAU. Takto vytvorený rámec nielenže posilňuje konzistentnosť štatistických údajov naprieč členskými štátmi, ale tiež podporuje transparentnosť a porovnateľnosť regionálnych politík.

⁶ GOUARDÉS, Frédéric. *Common classification of territorial units for statistics (NUTS)*, 2025. str. 2. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/en/FTU_3.1.6.pdf. [cit. 3.4.2025]

⁷EUROSTAT, *Local administrative units (LAU)* Dostupné na: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/local-administrative-units> [cit. 3.4.2025]

⁸MALTA *Classification at Local Administrative Unit (LAU), Level 1*, 2016. Dostupné na: https://msdi.data.gov.mt/geonetwork/j_spring_security_logout/api/records/3609662c-41ef-4795-8394-7ff560563faa. cit. [31.3.2024]

Tabuľka 1: Rozdelenie NUTS A LAU

úroveň	názov jednotky	počet jednotiek
NUTS 1	Slovensko	1
NUTS 2	Regióny (Bratislavský kraj, Západné Slovensko, Stredné Slovensko, Východné Slovensko)	4
NUTS 3	Kraje (Bratislavský, Trnavský, Trenčiansky, Nitriansky, Žilinský, Banskobystrický, Prešovský, Košický)	8
LAU 1	obce	2927

Zdroj: vlastné spracovanie dostupné na [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Territorial typologies manual - introduction](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Territorial_typologies_manual_-_introduction)

Ak sa bližšie pozrieme na spôsoby organizácie obecnej samosprávy v európskych štátoch, zistíme, že medzi nimi existujú výrazné rozdiely. Napriek tejto variabilite sa však v priebehu posledných troch dekád objavili spoločné modernizačné trendy, ktoré prispeli k ich postupnému zblížovaniu. „*Mimoriadna variabilita v samosprávnych štruktúrach na obecnej úrovni pretrváva, hoci minimálne v posledných troch desaťročiach bolo možné zaznamenať viaceré spoločné modernizačné trendy, ktoré zasiahli takmer všetky európske krajiny a ktoré tak viedli k znižovaniu miery spomínanej variability.*“⁹ Hlavnými nositeľmi týchto zmien boli decentralizačné reformy, ktoré podporovali nielen posilnenie kompetencií miestnych orgánov, ale aj princípy demokratického riadenia, efektívnosť a transparentnosť vo verejnej správe.

Európska charta miestnej samosprávy je základným európskym štandardom práva na miestnu samosprávu. Jej návrh bol podpísaný 15. októbra 1985 prvými jedenástimi štátmi, ktorých vlády boli ochotné začať zblížovanie právnych základov miestnej samosprávy v celoeurópskom meradle. Európska charta miestnej samosprávy vstúpila do platnosti po ratifikácii štvrtým štátom k 1. septembru 1988, teda v dobe, keď sa začínala rysovať nová etapa európskej politickej spolupráce i na úrovni miestnej správy. V rokoch 1994 – 1995 nastúpili na túto cestu Poľsko, Maďarsko, Bulharsko a Estónsko, v roku 1997 nasledovali Slovinsko, Lotyšsko a Macedónia, v roku 1998 Moldavsko,

⁹KLIMOVSKÝ, Daniel a kol. *Sociálny dialóg a miestna územná samospráva v krajinách V4 + Ukrajina*. https://fsr.gov.sk/wp-content/uploads/2022/09/03_Socialny_dialog_a_MUS_v_krajinach_V4_Ukrajina_FINAL.pdf. s. 14. [cit. 21.4.2024]

Ukrajina, Chorvátsko, Rumunsko a Rusko, v roku 1999 – 2000 Litva, Česko, Slovensko a Albánsko.¹⁰

1.3 1.3 Charakteristika územnosprávnych celkov v Slovenskej republike

Beňová zdôrazňuje: *“Vo väčšine európskych štátov je samosprávny subsystém verejnej správy konštituovaný na dvoch úrovniach: miestnej – obecnej a regionálnej úrovni. Pri konštituovaní jednotlivých úrovní (stupňov) územnej samosprávy a vzťahov medzi nimi sa vychádzalo z princípu subsidiarity, ktorého obsah možno interpretovať ako snahu o spracovanie vecí verejných inštitúciami, ktoré sú najbližšie k občanom. Preto sa jednotlivé úrovne územnej samosprávy vytvárajú zdola – nahor (opačne ako pri štátnej správe). Medzi miestnou a regionálnou samosprávou neexistuje vzťah nadriadenosti a podriadenosti. Obidve samosprávy pôsobia samostatne a nezávisle”¹¹.* Podľa nej tak principiálna dvojúrovňová štruktúra – obecná a regionálna – vyplýva z aplikácie subsidiarity, ktorá kladie rozhodovanie čo najbližšie k občanom, pričom ani jedna z úrovní nemá nad druhou vrchnosť a obe fungujú autonómne.

1.3.1 Miestna samospráva

Hasprová uvádza: *„Miestna samospráva predstavuje územnú a ekonomickú jednotku, ktorá disponuje presne vymedzeným územím, na ktorom vykonáva svoju pôsobnosť a nesie zodpovednosť za jeho rozvoj. Pre realizáciu pridelených kompetencií využíva vlastný majetok a finančné zdroje, pričom vo vzťahu k iným subjektom vystupuje ako samostatná právnická osoba. Podľa Európskej charty miestnej samosprávy ide o prirodzene právny inštitút, ktorý vyjadruje právo a schopnosť občanov spravovať určitú časť verejných záležitostí, patriacich medzi ich vlastné.“¹²* Táto definícia zdôrazňuje dôležitosť miestnej samosprávy nielen z právneho, ale aj z ekonomického a spoločenského hľadiska.

Na efektívne napĺňanie poslania miestnej samosprávy nestačí iba samotná definícia jej kompetencií, ale nevyhnutné je aj jasné vymedzenie vzťahov medzi jej

¹⁰ KULIŠ, Peter – VIROVÁ, Viktória. *Vybrané problémy miestnej samosprávy (v komparácii niektorých štátov Európskej únie)*. 2012. s. 7

¹¹ BEŇOVÁ, Elena a kol. *Výkladový slovník pre verejnú správu*. 2016. s. 144

¹² HASPROVÁ, Mária - ŽÁK, Štefan. *Marketing miest a obcí*. 2022. s. 9

jednotlivými orgánmi. Práve tieto vzťahy totiž zásadným spôsobom určujú úspešnosť a kvalitu správy konkrétneho územia.

Jedným z kľúčových faktorov, ktoré ovplyvňujú efektivitu fungovania miestnej samosprávy, sú vzťahy medzi jej jednotlivými orgánmi. *„Kreovanie orgánov samosprávy je prvým krokom, ktorý vplýva na ich vzájomné vzťahy, pretože vypovedá o charaktere ich legitímnosti. Vzájomné vzťahy medzi samosprávnymi orgánmi sú však oveľa zložitejšou sférou a ovplyvňuje ju celý rad ďalších faktorov. Okrem faktorov, ktoré sú relatívne ťažko merateľné (napríklad kvalita líderstva, vzájomná dôvera a rešpekt), vzťahy medzi samosprávnymi orgánmi, ako aj ich pozície z hľadiska moci regulujú rôzne pravidlá zakotvené legislatívou. Takáto regulácia je dôležitá nielen z hľadiska jasného vymedzenia ich pôsobnosti, ale tiež z hľadiska právnej istoty ostatných aktérov tvorby verejných politík, ktorí vstupujú do vzťahov a väzieb s týmito samosprávnymi orgánmi.“*¹³ Vzhľadom na to, že miestne samosprávy zabezpečujú široké spektrum služieb a rozhodnutí s priamym dopadom na hospodársku, sociálnu, environmentálnu a politickú sféru ich územia, je dôležité, aby fungovali v jasne vymedzenom legislatívnom rámci. Práve tento rámec umožňuje samosprávam efektívne reagovať na potreby obyvateľov a zároveň ich legitimizuje ako dôležitých aktérov tvorby verejných politík na všetkých úrovniach správy.

Miestna samospráva v podmienkach Slovenskej republiky sa realizuje predovšetkým prostredníctvom obcí ako základných samosprávnych jednotiek. Obce predstavujú prvý a najbližší kontakt občana s verejnou správou a práve ich efektívne fungovanie najviac ovplyvňuje každodenný život obyvateľov. Z tohto dôvodu je potrebné detailnejšie vymedziť právne, ekonomické a organizačné charakteristiky obce, ako aj kompetencie jej jednotlivých orgánov.

1.3.2 Obec

Obec ako samostatný právny subjekt vystupuje vo forme verejnoprávnej korporácie, ktorá disponuje určitými špecifikami definujúcimi jej samosprávny charakter. *„Obec má svoj názov, ktorý sa určuje na základe výsledkov miestneho*

¹³ KLIMOVSKÝ, Daniel a kol. *Sociálny dialóg a miestna územná samospráva v krajinách V4 + Ukrajina*. https://fsr.gov.sk/wp-content/uploads/2022/09/03_Socialny_dialog_a_MUS_v_krajinach_V4_Ukrajina_FINAL.pdf. s. 9. [cit. 21.4.2024]

*referenda a mení nariadením vlády. Má svoje katastrálne územie, ktoré sa delí na zastavanú časť územia a na územie mimo zastavanej časti obce. Má právo na vlastné symboly, na združovanie sa s inými obcami.*¹⁴ Okrem uvedených charakteristík sa obec vyznačuje aj schopnosťou nadväzovať partnerské vzťahy s domácimi či zahraničnými samosprávami, čo podporuje jej rozvoj a spoluprácu.

K niektorým základným kompetenciám obce, ktoré musí zo zákona zabezpečovať patria: riadne hospodárenie s hnutelným a nehnuteľným majetkom, zostavovanie a schvaľovanie rozpočtu, správa miestnych daní a poplatkov, zabezpečovanie verejnoprospešných služieb, vykonávanie vlastnej investičnej a podnikateľskej činnosti.¹⁵

Z § 10 ods. 1 zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení vyplýva že základnými orgánmi obce sú obecné zastupiteľstvo a starosta obce, ktoré sú volené v priamych, tajných voľbách obyvateľmi obce na štyri roky. Obecné zastupiteľstvo je zastupiteľský zbor zložený z poslancov.¹⁶

Aj keď možno pozorovať snahu o určitú harmonizáciu samosprávnych systémov v rámci európskych krajín, stále existujú výrazné rozdiely medzi jednotlivými štátmi. *„Ak sa bližšie pozrieme na samosprávne štruktúry na obecnej úrovni v rámci Európy, narazíme na mimoriadnu variabilitu. Tieto trendy boli vyvolané predovšetkým rôznymi decentralizačnými reformami, ktoré vo vyspelých krajinách viedli k posilňovaniu miestnej úrovne spravovania a tiež k stabilizácii princípov demokracie. Nositeľmi reformných krokov boli síce národné vlády, no dôležitú rolu zohrávali aj rôzne nadnárodné organizácie.*¹⁷ Výsledná úspešnosť takýchto reforiem však závisela najmä od pripravenosti jednotlivých štátov na ich realizáciu a od špecifik prostredia, v ktorom boli zavádzané.

Úspešnosť miestnej samosprávy ako demokratickej inštitúcie nezávisí iba od formálnych právnych pravidiel či ekonomických zdrojov, ale predovšetkým od aktívnej účasti obyvateľov v procese rozhodovania o miestnych záležitostiach. Ako uvádza

¹⁴ BEŇOVÁ, Elena a kol. *Výkladový slovník pre verejnú správu*. s. 73

¹⁵ ŽÁRSKA, Elena - ČERNĚNKO, Tomáš - KOZOVSKÝ, Dušan. *Verejná správa 1*. 2010. s.123

¹⁶ Tamtiež

¹⁷ KLIMOVSKÝ, Daniel a kol. *Sociálny dialóg a miestna územná samospráva v krajinách V4 + Ukrajina*.https://fsr.gov.sk/wp-content/uploads/2022/09/03_Socialny_dialog_a_MUS_v_krajinach_V4_Ukrajina_FINAL.pdf. s. 14. [cit. 21.4.2024]

Hasprová a Žák: „*Pôvodcom všetkej moci v meste či obci je občan. Z toho logicky vyplýva, že základnými predpokladmi fungovania samosprávy sú občianska aktivita a rozvoj tvorivých schopností človeka. Aktívny prístup občanov k správe vecí verejných sa nemôže začínať a končiť len aktom vyjadrenia svojej vôle a dôvery jednotlivým zástupcom vo voľbách.*“¹⁸ Z pohľadu ekonómie a manažmentu samospráv je preto nevyhnutné vytvárať podmienky, ktoré motivujú občanov nielen voliť svojich zástupcov, ale aj zapájať sa priebežne do rozhodovacích procesov, kontroly verejných financií a hodnotenia výsledkov verejných politík. Takáto permanentná angažovanosť je predpokladom transparentného, efektívneho a zodpovedného hospodárenia, ktoré sa priamo premieta do ekonomickej prosperity a celkového spoločenského rozvoja obce či mesta.

1.3.3 Regionálna samospráva

Regionálna (vyššia územná) samospráva je upravená zákonom č. 302/2001 Z. z., podľa ktorého od 1. 1. 2002 vzniklo v SR osem samosprávnych krajov (VÚC), územne zhodných s krajskými úradmi štátnej správy. VÚC je právnická osoba, ktorá hospodári so svojím majetkom (upraveným zákonom č. 446/2001 Z. z.) a vlastnými príjmami (podľa zákona č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách). Zabezpečuje práva a záujmy obyvateľov, ktorí sa do samosprávy zapájajú voľbou zastupiteľstva a predsedu kraja, hlasovaním v referendách, účasťou na zasadnutiach a podávaním podnetov. Zastupiteľstvo a predseda kraja sú volení priamo na štyri roky; počet poslancov sa určí v pomere 12 000–15 000 obyvateľov na jedného poslanca.¹⁹

„*Medzi jednotlivými regiónmi a okresmi Slovenska prevládajú výrazné rozdiely. Čím je vzdialenosť od Bratislavy väčšia, tým sú rozdiely viditeľnejšie. Súvisí to i s koncentráciou zahraničných investícií predovšetkým na západ Slovenska. Problémom chudobnejších regiónov a okresov sú aj vysoká miera nezamestnanosti, odchod mladej a vzdelanej pracovnej sily, nedostatok investícií a podnikateľských aktivít.*“²⁰ Táto situácia poukazuje na potrebu cielenej regionálnej politiky a intervencií, ktoré by mohli pomôcť znevýhodneným oblastiam dobehnúť rozvinutejšie časti krajiny.

¹⁸ HASPROVÁ, Mária - ŽÁK, Štefan. *Marketing miest a obcí*. 2022. s. 49

¹⁹ ŽÁRSKA, Elena - ČERNĚNKO, Tomáš - KOZOVSÝ, Dušan. *Verejná správa 1*. 2010. s.134

²⁰ HASPROVÁ, Mária - ŽÁK, Štefan. *Marketing miest a obcí*. 2022. s. 36

1.3.4 Vyšší územný celok

Samosprávne kraje predstavujú dôležitú súčasť verejnej správy na regionálnej úrovni, pričom ich úloha presahuje rámec administratívnej funkcie a zahŕňa aj aktívne usmerňovanie a koordinovanie rozvoja územia. „Samospráva VÚC, resp. samosprávny kraj ako územná a ekonomická jednotka je právnická osoba s vlastným majetkom a finančnými prostriedkami plne zodpovedá za rozvoj svojho územia. Jeho činnosť a pôsobnosť je daná nielen ústavným zákonom a zákonom o VÚC, ale riadi sa aj ďalšími zákonmi podobne ako miestna samospráva. K základným nástrojom usmerňovania, spravovania a koordinovania rozvoja patria: všeobecne záväzné nariadenia, rozpočet, program rozvoja, územné plány regiónov a ďalšie územnoplánovacie dokumenty.“²¹ Týmto spôsobom vystupuje vyšší územný celok ako kľúčový aktér regionálneho rozvoja, ktorý má v rukách právomoci aj zodpovednosť za napĺňanie dlhodobých cieľov na svojom území.

Vyšší územný celok je všeobecne chápaný ako samostatný samosprávny a správny celok krajiny, umiestnený medzi správnym a riadiacim národným centrom a obcou. Zakomponovanie VÚC do systémov verejnej správy súviselo s procesom decentralizácie a vytvorením nevyhnutných predpokladov na jej efektívnu realizáciu za účasti všetkých zainteresovaných kompetentných aktérov: vládneho centra, regiónov a obcí. Podľa Európskej charty regionálnej samosprávy plní vyšší územný celok úlohy nadobecného významu, presahujúce pôsobnosti obcí. Disponuje právom a schopnosťou spravovať prostredníctvom vlastných volených zástupcov podstatnú časť vecí verejného záujmu na území svojej pôsobnosti. Je samostatnou právnickou osobou. Samospráva VÚC môže vykonávať svoje pôsobnosti v platných administratívno-správnych obvodoch, v ktorých pôsobí regionálna štátna správa, alebo v iných, pre účely výkonu samosprávy vhodnejších územných celkoch.²²

1.4 1.4 Rozpočty miest a obcí na Slovensku

„Finančný systém komunálnej samosprávy na Slovensku nemožno pochopiť bez poznania reforiem verejnej správy po roku 1989, ktoré zásadným spôsobom ovplyvnili kompetencie, financovanie aj samotné fungovanie miest a obcí. Vývoj možno rozdeliť na

²¹ ŽÁRSKA, Elena - ČERNĚNKO, Tomáš - KOZOVSKÝ, Dušan. *Verejná správa 1*. 2010. s. 135

²² BEŇOVÁ, Elena a kol. *Výkladový slovník pre verejnú správu*. 2016. s. 163

*tri hlavné etapy: obdobie 1990–2001, prípravné obdobie 2002–2004 a súčasný systém platný od roku 2005. Každá z týchto fáz kládla na miestnu samosprávu odlišné požiadavky na financovanie a výdavky, čo postupne viedlo k diverzifikácii ich príjmov. Dnes rozpočty obcí a miest zahŕňajú daňové a nedaňové príjmy, dotácie a transfery, kapitálové financovanie aj možnosti čerpania návratných zdrojov ako sú úvery či leasing. Tento systém vznikol postupne v závislosti od politických a ekonomických podmienok v krajine, ako aj vplyvom členstva Slovenska v Európskej únii a uplatňovaním princípov subsidiarity. Hoci finančná autonómia miestnej samosprávy patrí k jej základným znakom, zostáva relatívna, pretože obce a mestá sú do veľkej miery závislé od financií štátu. Ich finančný systém ako súčasť verejných financií by mal zabezpečiť dostatočné a vyvážené zdroje na plnenie úloh a podporu sociálno-ekonomického rozvoja.*²³

Z § 4 ods. 1 zákona č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy vyplýva, že rozpočet obce a rozpočet vyššieho územného celku vyjadruje samostatnosť hospodárenia obce a vyššieho územného celku. Obsahuje príjmy a výdavky, v ktorých sú vyjadrené finančné vzťahy k právnickým osobám a fyzickým osobám - podnikateľom pôsobiacim na území obce alebo vyššieho územného celku, ako aj k obyvateľom žijúcim na tomto území vyplývajúce pre ne zo zákonov a z iných všeobecne záväzných právnych predpisov, zo všeobecne záväzných nariadení obce a všeobecne záväzných nariadení vyššieho územného celku, ako aj zo zmlúv.

1.5 1.5 Finančné problémy územnosprávnych celkov

Územnosprávne celky na Slovensku čelia viacerým pretrvávajúcim problémom, ktoré ovplyvňujú ich každodenné fungovanie aj schopnosť zabezpečovať kvalitné verejné služby.

ZMOS vo svojom vyhlásení upozornilo na kritickú finančnú situáciu slovenských samospráv. V článku konštatujú, že „*finančná situácia v samosprávach je alarmujúca a samosprávy volajú o pomoc*“²⁴, pričom viacerí štatutári miest a obcí sú nútení siahnuť do vlastných rodinných rozpočtov, aby zabezpečili základné fungovanie svojich obcí. ZMOS zároveň uvádza, že „*z niektorých vyjadrení vyznieva zúfalstvo, beznádej aj*

²³ CIBÍK, Lukáš. *Teória a prax verejných rozpočtov II*. 2023. s. 67

²⁴ZMOS. *Samosprávy volajú o pomoc*. 2024. Dostupné na: <https://www.zmos.sk/mid/536720/samospravy-volaju-o-pomoc-oznam.html> [cit. 30.1.2025]

*rezignácia. K zhoršeniu situácie výrazne prispel pokles výnosu dane z príjmov fyzických a právnických osôb, ktorý bol za prvých sedem mesiacov roka 2024 nižší o takmer 84 miliónov eur v porovnaní s rovnakým obdobím roku 2023. Z dôvodu výpadkov príjmov boli mestá a obce nútené siahnuť aj na rezervné fondy, ktorých zostatok sa v roku 2023 znížil o takmer 51 miliónov eur oproti predchádzajúcemu roku. Táto situácia len potvrdzuje, že finančná stabilita samospráv je vážne ohrozená.*²⁵

Pozitívny vplyv na hospodárenie obcí mali zvýšené granty a transfery od štátu, ako aj vyplatenie celej sumy DPPO už v apríli tohto roka. Nárast cien energií štát navyše výrazne kompenzoval uvoľnením 77 miliónov eur pre regionálne školstvo. MF SR v súčasnosti na základe polročných výkazov neeviduje nárast obcí, ktoré by prekročovali limity záväzkov po lehote splatnosti. Zadlženie obcí za druhý kvartál je na úrovni 17 %, čo ani zďaleka neprekračuje hranicu 50% alebo 60% skutočných bežných príjmov, teda červenú čiaru, ktorú stanovuje zákon.²⁶

²⁵ZMOS. *Samosprávy volajú o pomoc.* 2024. Dostupné na: <https://www.zmos.sk/mid/536720/samospravy-volaju-o-pomoc-oznam.html> [cit. 30.1.2025]

²⁶MFSR. *Prekvapivo dobré výsledky hospodárenia samospráv.* 2025. Dostupné na: <https://www.mfsr.sk/sk/media/tlacove-spravy/prekvapivo-dobre-vysledky-hospodarenia-samosprav.html> [cit.24.2.2025]

2 CIEĽ PRÁCE, METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

2.1 2.1 Cieľ práce

Hlavným cieľom bakalárskej práce je identifikovať a zhodnotiť kľúčové problémy, ktorým čelia najväčšie slovenské mestá Bratislava a Košice v období rokov 2019 až 2023 so zameraním na ich vplyv na verejné financie a efektívnosť finančného hospodárenia týchto územnosprávnych celkov.

Na splnenie hlavného cieľa je potrebné dosiahnuť tieto čiastkové ciele:

1. Charakteristika územnosprávneho usporiadania Slovenskej republiky, Bratislavy a Košíc.
2. Analýza výročných správ a záverečných účtov Bratislavy a Košíc v období rokov 2019 – 2023, s dôrazom na vývoj ich príjmov, výdavkov, rozpočtového hospodárenia a zadlženosť.
3. Identifikácia problémov vo finančnom rozpočtovom hospodárení, ktorým Bratislava a Košice čelili v sledovanom období.
4. Formulácia návrhov a odporúčaní, ktoré by mohli pomôcť zlepšiť finančné riadenie Bratislavy a Košíc.

2.2 2.2 Metodika práce a metódy skúmania

Pri spracovaní bakalárskej práce sme využili viaceré metódy skúmania, ktoré nám umožnili dôkladne analyzovať hospodárenie Bratislavy a Košíc v rokoch 2019 – 2023. Údaje a informácie sme čerpali z oficiálnych dokumentov, ako sú záverečné účty a výročné správy oboch miest, ako aj z ďalších relevantných zdrojov vrátane zákonných predpisov, odborných článkov, kníh a internetových databáz. Metódou selekcie sme vybrali najdôležitejšie údaje, ktoré sme následne analyzovali a interpretovali s cieľom identifikovať hlavné finančné výzvy a problémy v hospodárení oboch miest.

V teoretickej časti bakalárskej práce sme sa sústredili na zhromažďovanie a systematizáciu dostupných informácií o územnosprávnom usporiadaní Slovenska,

fungovaní miestnych samospráv a ich finančnom manažmente. Využili sme deskriptívnu metódu, prostredníctvom ktorej sme predstavili základné charakteristiky Bratislavy a Košíc. Pri práci s literatúrou sme sa riadili systematickým prístupom – najskôr sme vybrali relevantné zdroje, extrahovali z nich kľúčové informácie a následne ich organizovali podľa tematických oblastí.

V aplikačnej časti sme použili metódu analýzy, syntézy a komparácie. Analýzou výročných správ a záverečných účtov Bratislavy a Košíc sme získali údaje o ich príjmoch, výdavkoch, rozpočtovom hospodárení a celkovom finančnom zdraví. Syntézou týchto poznatkov sme identifikovali hlavné finančné problémy, ktorým mestá v sledovanom období čelili. Komparáciou hospodárenia Bratislavy a Košíc sme skúmali podobnosti a rozdiely v ich rozpočtovom riadení. Na vizualizáciu získaných údajov sme použili tabuľky a grafy, ktoré nám pomohli systematicky zobrazit' kľúčové finančné ukazovatele a ich vývoj v čase. Tento kombinovaný metodologický prístup nám umožnil nielen podrobne preskúmať finančné hospodárenie oboch miest, ale aj navrhnúť možné riešenia na zlepšenie ich rozpočtového riadenia a finančnej stability.

3 VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA

V nasledujúcej časti bakalárskej práce sme sa zamerali na hospodárenie našich vybraných územnosprávnych celkov – hlavného mesta Bratislava a mesta Košice – v období rokov 2019 až 2023. Analýza je postavená na dostupných údajoch zo záverečných účtov, hodnotiacich správ a rozborov hospodárenia jednotlivých miest. Pozornosť je venovaná predovšetkým vývoju príjmov, výdavkov a výsledku hospodárenia jednotlivo pre každý rok v sledovanom období ako aj zadlženosti miest. Na základe identifikovaných údajov sú spracované tabuľky a grafy. Aplikačná časť je rozdelená do dvoch podkapitol – samostatne pre Bratislavu a Košice uzatvorená kapitolou, ktorá je porovnávacím zhrnutím, ktoré reflektuje hlavné zistenia a rozdiely medzi oboma mestami. Posledná samostatná kapitola sa zaoberá zadlženosťou oboch miest. V diskusii na navrhujú odporúčania, ktoré by mohli pomôcť zlepšiť finančné riadenie Bratislavy a Košíc.

3.1 Organizácia a fungovanie samosprávy v Bratislave

Samosprávny systém v Bratislave je zorganizovaný do dvoch hlavných úrovní, pričom každá z nich má pridelené špecifické úlohy a kompetencie. Tento dvojúrovňový model umožňuje efektívnejšie riadenie, keďže Bratislava je nielen hlavné mesto Slovenska, ale aj najväčšie mesto s rôznorodými potrebami a výzvami. Na prvej úrovni sa nachádza samospráva mesta ako celku. Táto úroveň je reprezentovaná primátorom mesta a mestským zastupiteľstvom. Primátor je hlavným výkonným predstaviteľom mesta a zodpovedá za jeho denné riadenie a implementáciu politík. Aktuálnym primátorom hlavného mesta je Ing. arch Matúš Vallo. Jeho úlohou je aj reprezentácia Bratislavy navonok a vnútorné koordinovanie medzi rôznymi mestskými časťami a inštitúciami. Mestské zastupiteľstvo je legislatívny orgán a skladá sa z poslancov, ktorí sú volení občanmi mesta. Má na starosti prijímanie zákonov a politík, schvaľovanie mestského rozpočtu a dohľad nad výkonom mestskej správy. Pracuje vo výboroch a komisiách na rôzne témy od urbanizmu po životné prostredie. Na druhej úrovni samosprávy sú mestské časti, ktorých je v Bratislave 17.

Každá mestská časť má svojho starostu a miestne zastupiteľstvo, ktoré sú volené priamo občanmi danej časti. Tieto miestne orgány majú na starosti riadenie špecifických záležitostí, ktoré sú príznačné pre ich oblasť, ako sú miestne školy, údržba verejných

priestranstiev a lokálne komunitné projekty. Starosta ako výkonný orgán zastupuje mestskú časť a spolupracuje s mestskou radou na riešení širších otázok. Tento systém umožňuje lepšiu lokalizovanú reakciu na potreby obyvateľov, zatiaľ čo zároveň poskytuje koordinovaný prístup k správe a rozvoju celého mesta.

3.1.1 Rozpočtové hospodárenie Bratislavy v roku 2019

V roku 2019 hospodáril hlavné mesto SR Bratislava s celkovými príjmami vo výške 368 770 585,25 € a výdavkami vo výške 345 728 504,58 €. Rozpočtový výsledok predstavoval prebytok v hodnote 23 042 080,67 €, čo naznačuje vyrovnané a zodpovedné finančné riadenie mesta už pred nástupom pandémie COVID-19. Vzhľadom na rozdielnu veľkosť miest je pri porovnávaní zohľadňujeme relatívne ukazovatele. V tomto roku Bratislava evidovala približne 433 000 obyvateľov, príjmy na obyvateľa predstavovali približne 851,57 €, výdavky 798,15 € a rozpočtový prebytok 53,22 € na obyvateľa.

Bežné príjmy 328 842 383 € tvorili rozhodujúcu časť celkových príjmov rozpočtu približne 90 %, pričom najväčší podiel predstavoval výnos z dane z príjmov fyzických osôb vo výške 168 693 621,41€, čo zodpovedalo približne 51,30 % bežných príjmov a daň z nehnuteľností vo výške 33 969 963,9 € čo predstavuje približne 10 % bežných príjmov. Ďalšie zdroje bežných príjmov tvorili nedaňové príjmy, administratívne poplatky a rôzne transfery zo štátneho rozpočtu. Kapitálové príjmy dosiahli len 1 068 161,83 €, čo predstavovalo menšiu časť príjmov, a pochádzali najmä z predaja majetku mesta a zodpovedali len 0,29 % celkových príjmov.

Na výdavkovej strane dominovali bežné výdavky, ktoré dosiahli úroveň 299 846 294,41 € čo predstavuje 86 % celkových výdavkov. Zahŕňali financovanie mestskej dopravy, správy ciest, údržbu verejných priestranstiev, školstvo či sociálne služby. Kapitálové výdavky boli čerpané vo výške 41 524 813,17 € čo predstavuje 12 % celkových výdavkov. Boli zamerané na investície do rekonštrukcie električkových tratí, opravy školských budov a menšie projekty súvisiace s dopravou a verejným priestorom.

V roku 2019 čelilo hlavné mesto viacerým významným problémom, ktoré ovplyvnili kvalitu jeho rozpočtového hospodárenia a investičného plánovania. Najzásadnejší problém v extrémne nízkom plnení kapitálových príjmov, ktoré dosiahli len 15 % z pôvodne plánovanej sumy. Tento výpadok bol spôsobený najmä

oneskorením v čerpaní eurofondov na modernizáciu električkovej trate, čo mesto nútilo financovať investíciu z vlastných zdrojov. Aj keď Bratislava vykázala na konci roka kladné celkové saldo hospodárenia vo výške 23 miliónov eur, po vylúčení vplyvu finančných operácií by mesto hospodáril so schodkom viac ako 11 miliónov eur, čo naznačuje jeho závislosť od mimoriadnych zdrojov. K týmto výzvam sa pridali aj nábehové fázy nových inštitúcií a politik, ako bol Metropolitný inštitút Bratislavy či parkovacia politika, ktoré v danom roku ešte neprinesli očakávaný efekt. Celkovo možno konštatovať, že hoci mesto zvládlo bežný rozpočet bez väčších ťažkostí, v oblasti investícií, plánovania a systémového riadenia rozvoja čelilo vážnym výzvam, ktoré obmedzili jeho schopnosť efektívne naplňať dlhodobé strategické ciele.

3.1.2 Rozpočtové hospodárenie Bratislavy v roku 2020

V roku 2020 hospodáril hlavné mesto SR Bratislava s celkovými príjmami vo výške 450 173 833,44 € a výdavkami vo výške 405 118 036,44 €. Rozpočtový výsledok predstavoval prebytok v hodnote 45 055 797,00 €, ktorý bol ovplyvnený najmä vývojom pandemickej situácie, výpadkami v príjmoch a obmedzeným čerpaním výdavkov. V prepočte na jedného obyvateľa, ktorých bolo v roku 2020 evidovaných približne 435 000, predstavovali príjmy približne 1 034,87 €, výdavky 931,27 € a rozpočtový prebytok 103,60 €. Bežný rozpočet skončil v prebytku 7 888 096,68 €, zatiaľ čo kapitálový rozpočet bol schodkový vo výške 1 909 059,84 €. Pandémia negatívne ovplyvnila niektoré príjmové položky, najmä nedaňové príjmy, napríklad z oblasti parkovania a turizmu. Výpadky boli však čiastočne kompenzované z rezerv a iných zdrojov financovania.

Bežné príjmy 347 041 680,67 € tvoria ako v predchádzajúcom roku najväčšiu časť celkových príjmov rozpočtu a to približne 77 % celkových príjmov. Najväčší daňový príjem bol z dane z príjmov fyzických osôb vo výške 168 688 516,14 €, čo zodpovedá približne 48,61 % bežných príjmov a daň z nehnuteľností vo výške 46 417 624,12 € čo predstavuje približne 13 % bežných príjmov. Kapitálové príjmy predstavovali 57 222 059,27 €, čo predstavuje až 12 % celkových príjmov. Medziročne narástli až o 5037,44 %. Tento nárast bol spôsobený najmä mimoriadnymi transfermi zo štátneho rozpočtu, ktoré boli určené na financovanie kapitálových výdavkov, ako aj zvýšeným čerpaním prostriedkov z eurofondov. Tieto mimoriadne príjmy boli reakciou

na potrebu stimulovať ekonomiku počas pandémie COVID-19 a umožnili mestu realizovať viaceré investičné projekty, najmä v oblasti dopravy a infraštruktúry.

Na výdavkovej strane dominovali bežné výdavky vo výške 339 153 583,99 €, najmä na zabezpečenie základných mestských funkcií a verejných služieb a predstavujú 85 % celkových výdavkov. Kapitálové výdavky dosiahli 59 131 119,11 € čo predstavuje 15 % celkových výdavkov a boli zamerané najmä na dopravu a infraštruktúru. Prioritnými oblasťami výdavkov boli mobilita a verejná doprava, školstvo, voľnočasové aktivity a sociálne služby, ktoré nadobudli ešte väčší význam v súvislosti s dopadmi pandémie.

V roku 2020 bol príchod pandémie COVID-19, ktorá spôsobila výpadky príjmov a zároveň zvýšila tlak na výdavkovú stránku rozpočtu. Hlavné mesto čelilo neplánovaným nákladom spojeným s pandemiou, napríklad na ochranné a dezinfekčné prostriedky či zabezpečenie karanténnych priestorov. Najvýraznejším problémom bolo riziko vypadnutia príjmov, ktoré sa v prvej polovici roka javilo ako vážne ohrozenie finančnej rovnováhy mesta. Napriek tomu, že konečný výber daní bol vyšší, hlavné mesto muselo reagovať opatrným čerpaním výdavkov, viazaním rozpočtu a aktiváciou rezervného fondu. Takýto vývoj svedčí o nízkej predvídateľnosti príjmového rámca v krízových podmienkach. Ďalším problémom bol výrazný schodok kapitálového rozpočtu vo výške 1 909 059,84 €, hoci kapitálové príjmy boli neporovnateľne vyššie než v roku 2019. Mesto zaznamenalo aj sťažené čerpanie investičných výdavkov, najmä v prvých mesiacoch pandémie, čo poukazuje na nižšiu flexibilitu projektového riadenia a potrebu lepšej adaptácie plánovania v čase krízy. V neposlednom rade sa ukázala zvýšená závislosť Dopravného podniku Bratislava na rozpočte mesta, keď bolo nutné zvýšiť jeho financovanie o viac ako 14 miliónov eur, čo predstavuje riziko pre dlhodobú udržateľnosť bežných výdavkov v prípade trvalo znížených tržieb z cestovného.

3.1.3 Rozpočtové hospodárenie Bratislavy v roku 2021

V roku 2021 dosiahlo hlavné mesto SR Bratislava celkové príjmy vo výške 426 518 683,23 € a celkové výdavky vo výške 397 340 836,14 €. Rozpočtový výsledok bol prebytkový v sume 29 177 847,09 €, čo reflektuje opatrné rozpočtovanie a obmedzené čerpanie výdavkov v dôsledku pretrvávajúcej pandémie. V prepočte na jedného

obyvateľa, ktorých bolo v roku 2021 evidovaných približne 475 503, predstavovali príjmy približne 1 014,96 €, výdavky 962,74 € a rozpočtový prebytok 52,22 €.

Bežné príjmy 362 851 566,02 € predstavujú podiel na celkových príjmoch 85 %. Najväčšiu zložku opäť predstavujú daňové príjmy, výnos dane z príjmov fyzických osôb vo výške 177 323 796,86 € čo predstavuje 48 % bežných príjmov. Druhá najväčšia zložka daň z nehnuteľností je vo výške 46 774 036,88 € čo predstavuje približne 13 % bežných príjmov. Napriek pretrvávajúcim negatívnym dopadom pandémie na niektoré oblasti, ako je turizmus či parkovanie, príjmy mesta vzrástli v porovnaní s predchádzajúcim rokom.

Na výdavkovej strane dominovali bežné výdavky vo výške 365 550 556,52 a predstavujú 92% celkových výdavkov. kapitálové výdavky dosiahli 20 517 946,28 € čo predstavuje 5 % celkových výdavkov.

Hospodárenie Bratislavy v roku 2021 naďalej ovplyvňovala pandémia COVID-19, čo sa odrazilo predovšetkým v oblasti bežného rozpočtu. Napriek medziročnému rastu príjmov muselo mesto čeliť výpadkom tržieb Dopravného podniku Bratislava, čo si vyžiadalo dodatočné navýšenie rozpočtu vo výške 20 miliónov eur bez akýchkoľvek kompenzácií zo štátu. Tým sa znovu potvrdila systémová závislosť mestskej dopravy od rozpočtových dotácií, čo predstavuje významné riziko dlhodobej finančnej udržateľnosti. Ďalším problémom bolo nízke čerpanie kapitálového rozpočtu, ktoré dosiahlo len 45,7 % plánovaného objemu, najmä v dôsledku zdraženia stavebných materiálov a pretrvávajúcich obmedzení pri verejnom obstarávaní. V dôsledku toho došlo k výraznému oneskoreniu plánovaných investičných akcií. Mesto tak čelí potrebe zvýšiť projektovú pripravenosť a flexibilitu investičného plánovania. Celkovo možno hodnotiť rozpočtové hospodárenie v roku 2021 ako opatrné, s dôrazom na krátkodobú stabilizáciu, no zároveň s pretrvávajúcimi štrukturálnymi slabunami v oblasti kapitálových investícií, diverzifikácie príjmov a financovania mestskej infraštruktúry.

3.1.4 Rozpočtové hospodárenie Bratislavy v roku 2022

V roku 2022 dosiahlo hlavné mesto SR Bratislava celkové príjmy vo výške 457 324 483,48 € a celkové výdavky vo výške 434 696 675,98 €, čo znamená prebytok rozpočtového hospodárenia v sume 22 627 807,50 €. Tento výsledok bol dosiahnutý napriek tomu, že bežný a kapitálový rozpočet spoločne skončili v schodku

24 014 994,40 €, ktorý bol vyrovnaný prostredníctvom príjmových finančných operácií. V prepočte na jedného obyvateľa, ktorých bolo v roku 2022 evidovaných približne 439 000, predstavovali príjmy 1 042,25 €, výdavky 990,43 € a rozpočtový prebytok 51,82 €.

Bežné príjmy dosiahli výšku 392 951 151,42 €, čo predstavuje približne 85,9 % z celkových príjmov a medziročný nárast o 8,3 %. Najväčší podiel na bežných príjmoch tvorila daň z príjmov fyzických osôb vo výške 195 970 574,64 €, čo zodpovedá približne 49,9 % bežných príjmov, a daň z nehnuteľností vo výške 47 562 530,25 € predstavujú podiel približne 12,1 % bežných príjmov. Kapitálové príjmy boli na úrovni 8 505 696,82 €, čo tvorí približne 1,86 % celkových príjmov. V porovnaní s rokom 2021 výrazne poklesli, čo súviselo s nižším objemom investičných transferov zo štátu a EÚ fondov.

Na výdavkovej strane predstavovali bežné výdavky 383 772 956,11 €, čo je približne 88 % celkových výdavkov, zatiaľ čo kapitálové výdavky dosiahli 41 698 886,53 €, čo je približne 9,6 % celkových výdavkov. Kapitálový rozpočet tak skončil s výrazným schodkom vo výške 33 193 189,71 €, čo svedčí o značných investičných výdavkoch bez zodpovedajúceho príjmového krytia v rámci kapitálového rozpočtu.

Hospodárenie mesta Bratislava v roku 2022 bolo poznačené výrazným inflačným tlakom, rastúcimi cenami energií a dôsledkami legislatívnych zmien v oblasti daňového bonusu. Významným problémom zostalo aj čerpanie kapitálového rozpočtu, ktoré dosiahlo len 62,8 % plánovaného objemu. Znižovanie výdavkových limitov a oneskorenie realizácie investičných projektov viedlo k presunom výdavkov do nasledujúcich rokov, čo odhalilo nedostatočnú projektovú pripravenosť mesta. Mesto bolo zároveň nútené kompenzovať výpadky v tržbách Dopravného podniku Bratislava bez štátnej pomoci, čo zvýšilo tlak na bežný rozpočet. Celkové hospodárenie síce skončilo prebytkom, avšak najmä vďaka nevyčerpaným investíciám, nie systematickému zlepšeniu rozpočtovej rovnováhy

3.1.5 Rozpočtové hospodárenie Bratislavy v roku 2023

V roku 2023 hospodáril hlavné mesto SR Bratislava s celkovými príjmami vrátane finančných operácií vo výške 566 244 029,43 € a výdavkami vo výške

536 032 047,62 €, čo znamená prebytok celkového hospodárenia v sume 29 549 895,03 €. Tento pozitívny výsledok bol dosiahnutý napriek tomu, že bežný a kapitálový rozpočet spolu skončili v schodku 33 093 568,33 €, ktorý bol následne vyrovnaný prostredníctvom príjmových finančných operácií. V prepočte na jedného obyvateľa, ktorých bolo v roku 2023 evidovaných približne 478 040, predstavovali príjmy 1 184,54 €, výdavky 1 121,14 € a rozpočtový prebytok 61,79 €.

Bežné príjmy dosiahli sumu 468 470 491,18 €, čo tvorí približne 82 % z celkových príjmov. Najväčší podiel na nich mala daň z príjmov fyzických osôb vo výške 222 270 373,58 €, čo predstavuje približne 47,4 % bežných príjmov, a daň z nehnuteľností vo výške 48 409 164,27 € približne 10,3 % bežných príjmov. Kapitálové príjmy boli na úrovni 26 570 654,77 €, čo predstavuje len 5 % z celkových príjmov a zároveň iba 61,8 % plnenie upraveného rozpočtu, čo naznačuje nižšiu úspešnosť pri zabezpečovaní investičných príjmov.

Na výdavkovej strane sú bežné výdavky vo výške 452 178 509,17 €, teda približne 84 % celkových výdavkov, zatiaľ čo kapitálové výdavky dosiahli 75 956 205,11 € približne 14,2 % celkových výdavkov. Kapitálový rozpočet skončil so značným schodkom vo výške 49 385 550,34 €, čo poukazuje na značné investičné výdavky bez adekvátneho krytia v kapitálových príjmoch.

Hospodárenie Bratislavy v roku 2023 bolo ovplyvnené externými faktormi, ako sú inflácia, vysoké ceny energií a legislatívne zmeny v systéme prerozdelenia dane z príjmov fyzických osôb. Tieto faktory spôsobili zvýšenie bežných výdavkov, pričom najviac postihnutou položkou bol opäť Dopravný podnik Bratislava, ktorý si vyžiadal dodatočné financovanie. To prehĺbilo tlak na bežný rozpočet a znížilo priestor pre nové investície. Najzávažnejší problém však opätovne predstavoval výrazný schodok kapitálového rozpočtu, ktorý dosiahol až 49 385 550,34 €. Aj keď kapitálové výdavky boli relatívne vysoké (najmä vďaka pokračovaniu výstavby Petržalskej električkovej trate), ich krytie z vlastných príjmov a grantov nebolo postačujúce, čo si vyžiadalo intenzívne využitie úverov a príjmových finančných operácií. Bratislava tak čelila štrukturálnemu problému nízkej samofinancovanej schopnosti kapitálových projektov, čo sa prejavilo najmä pri čerpaní eurofondov, ktoré vyžadujú vysokú mieru spolufinancovania. Finančné plánovanie investícií tak zostáva naďalej kľúčovou výzvou pre udržateľnosť rozpočtového rámca mesta.

3.2 Organizácia a fungovanie samosprávy v Košiciach

Samosprávny systém v Košiciach je organizovaný do dvoch hlavných úrovní, podobne ako v Bratislave. Tento dvojúrovňový model je efektívny, keďže Košice sú druhé najväčšie mesto na Slovensku a čelí rôznym výzvam, ktoré si vyžadujú flexibilný prístup k riadeniu. Na prvej úrovni sa nachádza samospráva mesta ako celku, ktorá je reprezentovaná primátorom mesta Ing. Jaroslav Polaček. Na druhej úrovni samosprávy sú mestské časti, ktorých je v Košiciach 22.

3.2.1 Rozpočtové hospodárenie Košíc v roku 2019

V roku 2019 hospodáril mesto Košice s celkovými príjmami vrátane vo výške 216 802 248,74 € a celkovými výdavkami v sume 214 116 921,25 €, čím dosiahlo celkový prebytok hospodárenia v hodnote 2 685 327,49 €. V prepočte na jedného obyvateľa, ktorých bolo v roku 2019 evidovaných približne 238 593, predstavovali celkové príjmy 908,50 €, výdavky 897,48 € a prebytok 11,02 €.

Bežné príjmy v roku 2019 predstavovali sumu 185 952 234,00 € čo zodpovedá približne 85 % celkových príjmov. Najväčšou zložkou boli príjmy z dane z príjmov fyzických osôb vo výške 109 652 070 € čo predstavuje 58 % bežných príjmov. Druhá najväčšia zložka daň z nehnuteľností dosahuje sumu 21 592 462 €, čo je 11 % bežných príjmov. Kapitálové príjmy dosahovali sumu len 7 680 906 €, čo predstavuje 3,5 % celkových príjmov.

Na výdavkovej strane dominovali bežné výdavky, ktoré dosahujú úroveň 179 740 754 € čo predstavuje 83,94 % celkových výdavkov. Kapitálové výdavky boli čerpané vo výške 5,72 % celkových výdavkov.

Aj keď mesto Košice dosiahlo v roku 2019 rozpočtový prebytok, zistili sme niekoľko zásadných problémov. Predovšetkým možno spomenúť nízku efektivitu čerpania kapitálového rozpočtu, kde sa realizovalo iba 47,4 % upraveného plánu. Z plánovaných 25 858 753 € sa vyčerpalo len 12 257 074,38 €, čo naznačuje slabú investičnú výkonnosť a problémy s implementáciou projektov – najmä z dôvodu nedostatočnej projektovej pripravenosti a meškajúcich verejných obstarávaní. Ďalším problémom bola nízka úroveň kapitálových príjmov, ktoré sa naplnili iba na 81,3 %, čím sa znížila schopnosť mesta financovať investície z vlastných zdrojov. Okrem toho

je dôležité upozorniť na vysokú závislosť mesta od transferov zo štátneho rozpočtu, ktoré tvoria podstatnú časť príjmov. Takáto závislosť zvyšuje zraniteľnosť mesta voči legislatívnym zmenám a výkyvom v makroekonomickom prostredí. Aj napriek kladnému výsledku hospodárenia sa preto mesto v roku 2019 stretlo s rozvojovými a investičnými limitmi, ktoré budú mať dopad na jeho dlhodobú finančnú udržateľnosť.

3.2.2 Rozpočtové hospodárenie Košíc v roku 2020

V roku 2020 hospodáril mesto Košice s celkovými príjmami vo výške 210 673 992 € a výdavkami v sume 206 737 518 €, čím dosiahlo prebytok hospodárenia vo výške 3 936 474 €. V prepočte na jedného obyvateľa, ktorých bolo približne 236 093, predstavovali príjmy 892,45 €, výdavky 875,77 € a rozpočtový prebytok 16,68 €.

Bežné príjmy dosiahli výšku 196 772 642 €, čo zodpovedá približne 93 % celkových príjmov, pričom najväčšiu časť tvorila daň z príjmov fyzických osôb vo výške 108 690 253 €. Kapitálové príjmy predstavovali len 678 778 €, čo je 0,32 % z celkových príjmov. Na strane výdavkov dominovali bežné výdavky vo výške 190 193 543 € to je 92 % celkových výdavkov, zatiaľ čo kapitálové výdavky dosiahli 9 196 003 € čo predstavuje 4,45 % celkových výdavkov. Mesto Košice napriek dopadom pandémie udržalo stabilitu rozpočtu, najmä vďaka opatrnému čerpaniu výdavkov a zachovaniu daňových príjmov.

Rok 2020 bol pre Košice výrazne ovplyvnený pandemiou COVID-19, čo sa prejavilo najmä na nedaňových príjmoch a výpadkoch v príjmoch z verejných služieb. Mesto čelilo potrebe zabezpečiť zvýšené výdavky na ochranné prostriedky, testovanie a sociálnu pomoc, pričom viaceré dotácie muselo spätne vracať pre ich nevyčerpanie. Významnou výzvou bola aj nízka schopnosť plniť kapitálový rozpočet – extrémne nízke plnenie kapitálových príjmov (16,38 %) poukázalo na slabú predajnosť majetku a problémy pri získavaní grantov. Ďalším závažným problémom bolo slabé čerpanie kapitálových výdavkov, ktoré dosiahli len 41,5 % plánovaného objemu. Mnohé projekty sa presúvali do nasledujúceho obdobia pre oneskorené verejné obstarávanie, administratívne zdržania alebo zmeny v prioritách mesta. Aj keď sa mesto vyhlo celkovému rozpočtovému schodku, jeho investičná kapacita bola značne obmedzená a vyžadovala čerpanie rezervného fondu a nových úverov. Celkovo sa mesto v roku 2020 udržiavalo v rozpočtovom rámci najmä vďaka rozumnej práci s finančnými operáciami,

no pandemická kríza poukázala na zraniteľnosť rozpočtu voči vonkajším šokom a dlhodobý problém s nízkym využívaním externých zdrojov financovania.

3.2.3 Rozpočtové hospodárenie Košíc v roku 2021

V roku 2021 hospodáril mesto Košice s celkovými príjmami vrátane finančných operácií vo výške 252 128 193 € a celkovými výdavkami v sume 227 392 134 €, čím dosiahlo celkový prebytok hospodárenia v hodnote 24 736 059 €. V prepočte na jedného obyvateľa, ktorých bolo v roku 2021 evidovaných približne 237 000, predstavovali celkové príjmy 1 063,75 €, výdavky 959,89 € a prebytok 104,00€.

Bežné príjmy v roku 2021 predstavovali sumu 211 826 864 €, čo zodpovedá približne 81 % celkových príjmov. Najväčšou zložkou boli príjmy z dane z príjmov fyzických osôb vo výške 112 925 270 €, čo predstavuje približne 53 % bežných príjmov. Druhá najväčšia položka daň z nehnuteľností dosiahla 23 395 309 €, čo je 11 % bežných príjmov. Kapitálové príjmy dosahovali sumu 11 219 674 €, čo predstavuje 4,3 % celkových príjmov.

Na výdavkovej strane dominovali bežné výdavky, ktoré dosiahli úroveň 202 293 540 €, čo predstavuje 77 % celkových výdavkov. Kapitálové výdavky boli čerpané vo výške 29 698 900 €, čo zodpovedá 11 % celkových výdavkov. Výdavky smerovali najmä na základné verejné služby, školstvo, dopravu a sociálne zabezpečenie, pričom investičné výdavky boli zamerané na obnovu infraštruktúry a verejné priestory.

Hoci mesto Košice v roku 2021 vykázalo celkový prebytok, jeho hospodárenie čelilo viacerým štrukturálnym problémom. Najvýraznejším bola nízka miera čerpania kapitálových príjmov, ktoré sa naplnili len na 31,2 % upraveného rozpočtu. Z plánovaných 11 234 784 € sa vyzbieralo len 3 510 206,69 €, čo poukazuje na slabú schopnosť mesta mobilizovať vlastné zdroje na financovanie investícií. Kapitálové výdavky dosiahli len 44,6 % plnenia, čo svedčí o obmedzenom investičnom výkone a oneskoreniach pri realizácii projektov. Z hľadiska bežného rozpočtu dominovali rastúce náklady na mzdy a energie, ktoré znižovali priestor pre rozvojové výdavky. Mesto bolo opakovane nútené využívať príjmové finančné operácie (vo výške takmer 30 000 000 €), čím si udržiavalo likviditu, no zároveň zvyšovalo svoju závislosť od jednorazových zdrojov a úverového financovania. Pandémia COVID-19 viedla k výpadkom v nedaňových príjmoch a zvýšila tlak na mestské služby, najmä v oblasti zdravotníctva,

školy a sociálnej starostlivosti. Mnohé dotácie boli podmienené účelovým čerpaním, pričom viac ako 24 miliónov € muselo byť účelovo viazaných alebo presunutých do ďalšieho roka, čo obmedzilo disponibilné rezervy mesta. Rok 2021 tak ukázal potrebu posilniť dlhodobú investičnú stratégiu a zlepšiť internú kapacitu mesta na realizáciu rozvojových projektov.

3.2.4 Rozpočtové hospodárenie Košíc v roku 2022

V roku 2022 hospodáril mesto Košice s celkovými príjmami vo výške 273 887 666 € a celkovými výdavkami vo výške 253 934 004 €, čo znamená prebytok hospodárenia v sume 19 953 662 €. V prepočte na jedného obyvateľa, ktorých bolo v roku 2022 evidovaných približne 231 741, predstavovali celkové príjmy 1 182,10 €, výdavky 1 096,02 € a prebytok 86,08 €.

Bežné príjmy dosiahli výšku 216 846 262 €, čo predstavuje 81,84 % celkových príjmov. Najväčší podiel tvorila daň z príjmov fyzických osôb 110 133 076 €, čo predstavovalo približne 50,77 % bežných príjmov. Kapitálové príjmy boli relatívne nízke, vo výške 6 842 359 €, čo tvorilo len 2,58 % celkových príjmov.

Na výdavkovej strane predstavovali bežné výdavky sumu 146 278 107 €, čo je 55,39 % celkových výdavkov. Kapitálové výdavky dosiahli 20 605 528 €, čo predstavovalo približne 7,80 % z celkových výdavkov. Zvyšok tvorili výdavkové finančné operácie a výdavky rozpočtových organizácií.

Hoci mesto Košice dosiahlo v roku 2022 rozpočtový prebytok, hospodárenie bolo sprevádzané niekoľkými zásadnými problémami. Najvýraznejším bola extrémne nízka miera plnenia kapitálových príjmov, ktoré boli naplnené len na 29,5 %, a slabé čerpanie kapitálových výdavkov na úrovni 42,3 %. To signalizuje pretrvávajúce problémy pri príprave a realizácii investičných projektov, vrátane meškaní vo verejnom obstarávaní a nízkej schopnosti získať externé zdroje. Napriek vysokému celkovému prebytku je potrebné zdôrazniť, že väčšinu prebytku tvorili finančné operácie, najmä zostatky z minulých rokov a čerpanie úverov. Mesto získalo z úverov a návratných zdrojov až 12 005 000,00 €, pričom zvyšovalo aj svoju závislosť od rezerv a fondov. Skutočný prebytok, ktorý nebol viazaný na účelové použitie, predstavoval len 402 229,96 €. Na rozpočtovú stabilitu negatívne vplývali aj následky inflácie a energetickej krízy, ktoré zvýšili náklady na verejné služby a prevádzku inštitúcií. Výrazný bol aj vplyv vojny na

Ukrajine – mesto muselo mobilizovať výdavky na zabezpečenie humanitárnej pomoci, bývania a sociálnych služieb. Dotácie prijaté na tieto účely boli často účelovo viazané a nedali sa použiť na bežné potreby mesta. Tieto faktory obmedzili flexibilitu mesta pri finančnom riadení a odhalili jeho zraniteľnosť voči externým šokom a nedostatočne diverzifikovaným príjmom.

3.2.5 Rozpočtové hospodárenie Košíc v roku 2023

V roku 2023 hospodáril mesto Košice s celkovými príjmami vo výške 302 345 380 € a výdavkami vo výške 292 798 912 €, čím dosiahlo celkový prebytok hospodárenia vo výške 9 546 468 €. V prepočte na jedného obyvateľa približne, ktorých je v tom roku 232 000, predstavovali príjmy 1 302,34 €, výdavky 1 262,92 € a rozpočtový prebytok 41,42 €. Bežné príjmy dosiahli výšku 260 482 664 €, čo zodpovedá 86,2 % celkových príjmov. Najväčšiu časť z nich tvorili daňové príjmy, konkrétne daň z príjmov fyzických osôb vo výške 128 780 687 € čo predstavuje 49,4 % bežných príjmov. Kapitálové príjmy predstavovali 12 466 028 €, čo je približne 4,1 % z celkových príjmov. Na výdavkovej strane dominovali bežné výdavky vo výške 246 697 838 € čo predstavuje 84,2 % celkových výdavkov, zatiaľ čo kapitálové výdavky dosiahli 36 808 976 €, teda 12,6 % výdavkov.

Napriek tomu, že mesto Košice zaznamenalo v roku 2023 rozpočtový prebytok, hospodárenie sa nezaobišlo bez viacerých problémov. Najvýraznejší bol vysoký schodok kapitálového rozpočtu, ktorý prekročil 24 mil. €. Kapitálové príjmy sa naplnili len na 59,79 %, čo znamená, že mesto opäť zápasilo so slabým plnením investičných zdrojov. Aj kapitálové výdavky sa síce čerpali vo vyššej miere než v predchádzajúcich rokoch, no tempo realizácie bolo stále obmedzené – čerpalo sa 81,91 %. Rozpočtovú stabilitu zabezpečili najmä príjmové finančné operácie, vrátane zostatkov z minulých rokov (vyše 16 900 000 €) a nových úverov (12 000 000 €). Bez týchto zdrojov by mesto nedokázalo zabezpečiť investičné výdavky, čo poukazuje na závislosť od externého financovania a nízku samostatnosť kapitálového rozpočtu. Prebytok bol preto technického charakteru a po vylúčení účelovo viazaných prostriedkov predstavoval disponibilný zostatok len 152 252,36 €, čo je veľmi nízka rezerva. Problémom bolo aj vysoké percento viazaných a presunutých prostriedkov do ďalšieho roka – najmä dotácie, eurofondy, refundácie a prostriedky z poplatku za rozvoj. Mesto čelilo tiež vplyvu inflácie, zvýšeným cenám energií a potrebe zvyšovania miezd, čo zvyšovalo tlak

na bežný rozpočet. Výzvou bolo aj zvládanie dopadov humanitárnych kríz (Ukrajina) a zabezpečenie sociálnych služieb, na ktoré prichádzali prostriedky účelovo, teda nebolo možné ich flexibilne presúvať.

3.3 Zhrnutie a zhodnotenie vývoja finančného hospodárenia

Bratislavy a Košíc v rokoch 2019-2023

Na základe záverečných účtov a hodnotiacich správ možno v hospodárení hlavného mesta SR Bratislavy v období rokov 2019 až 2023 identifikovať viacero zásadných problémov, ktoré mali vplyv na efektívnosť a udržateľnosť jeho finančného riadenia.

Z pohľadu rozpočtovej politiky bol dlhodobý prítomný problém nízkeho plnenia kapitálových príjmov. Mesto pravidelne neplnilo rozpočtované príjmy z predaja majetku a dotácií, čo viedlo k výrazným schodkom kapitálového rozpočtu. Tento výpadok bol opakovane krytý prostredníctvom príjmových finančných operácií, čo viedlo k nárastu zadlženosti a obmedzeniu priestoru pre nové investície.

Významný problém predstavovala aj nevyvážená štruktúra bežných výdavkov, pričom rastúci tlak spôsobovalo najmä financovanie mestskej hromadnej dopravy. Dopravný podnik Bratislava si každoročne vyžadoval dodatočné dotácie, ktoré neboli kryté zo štátneho rozpočtu. V dôsledku toho dochádzalo k presunu výdavkov z investícií na bežný chod mesta, čo oslabovalo rozvojové kapacity Bratislavy.

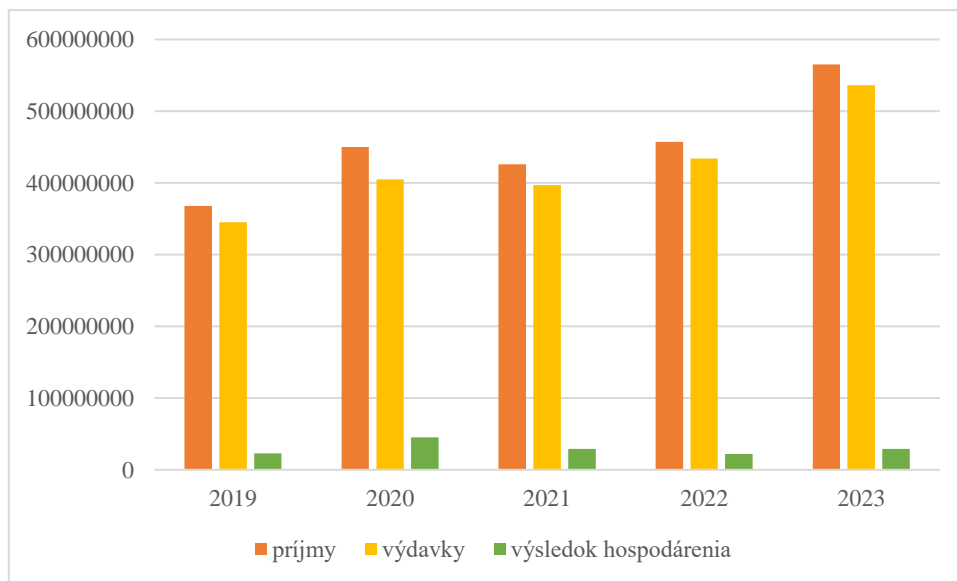
Z organizačného hľadiska čelilo mesto problémom v oblasti projektovej pripravenosti, verejného obstarávania a čerpania externých zdrojov. Výrazne nižšie plnenie investičných výdavkov, ktoré sa v niektorých rokoch pohybovalo pod 50 % plánovaného objemu, poukazuje na rezervy v plánovaní a realizácii investícií. Ďalším častým problémom bol vstup do rozpočtového provízia, ktoré znižovalo flexibilitu rozhodovania a obmedzovalo spustenie nových rozpočtových programov.

Externé faktory ako pandémia COVID-19, inflačná vlna či energetická kríza takisto zasiahli bežný rozpočet mesta. Dochádzalo k rastu nákladov na energie, mzdy a služby, ktoré si vyžiadali úpravy výdavkových priorít a čerpanie rezerv. Mesto zároveň nedostalo adekvátne kompenzácie zo štátneho rozpočtu, čo zvýraznilo riziká decentralizovaného modelu verejnej správy.

Celkovo možno konštatovať, že Bratislava sa v analyzovanom období vyznačovala rozpočtovou disciplínou a opatrným hospodárením, no zároveň čelila pretrvávajúcim štrukturálnym problémom v oblasti investícií, zadlženosti a udržateľnosti kľúčových mestských služieb.

Vývoj príjmov, výdavkov a výsledku hospodárenia hlavného mesta SR Bratislavy v období rokov 2019 až 2023 je znázornený v nasledujúcom grafe. Graf 1 ukazuje, že počas celého analyzovaného obdobia hospodárila Bratislava prebytkovo, pričom najvýraznejší prebytok bol zaznamenaný v roku 2021. Tento rok bol zároveň charakteristický výrazným nárastom príjmov, čo súviselo s čerpaním externých zdrojov a oživením po pandémie COVID-19. V roku 2023 síce príjmy mesta dosiahli historické maximum, no výdavky rástli ešte výraznejšie, čo viedlo k poklesu prebytku. Celkovo sa však Bratislava vyznačovala stabilným a zodpovedným hospodárením, bez výskytu deficitov.

Graf 1: Vývoj príjmov a výdavkov mesta Bratislava

Zdroj: vlastné spracovanie podľa záverečných účtov mesta

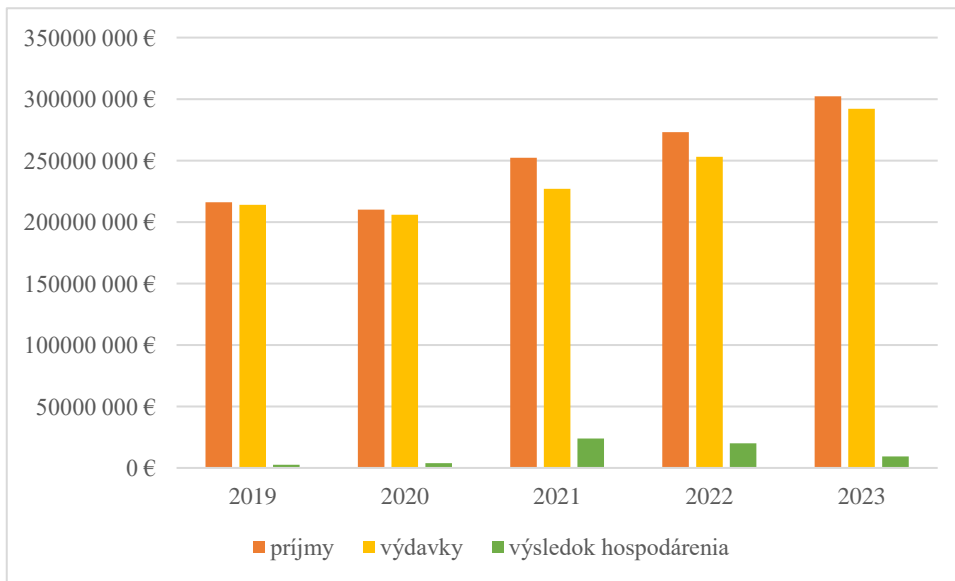
Na základe analýzy rozpočtového hospodárenia mesta Košice v období rokov 2019 až 2023 možno identifikovať viacero opakujúcich sa a systematických problémov, ktoré ovplyvňovali efektívnosť verejného financovania a investičného rozvoja mesta. Najvýraznejším ekonomickým problémom bola dlhodobá nevyváženosť kapitálového

rozpočtu. Vo väčšine rokov kapitálové príjmy zaostávali za očakávaniami a kapitálové výdavky boli čerpané len čiastočne. Mesto pravidelne neplnilo plánované príjmy z predaja majetku a grantov, čo viedlo k opakovaným schodkom v kapitálovej časti rozpočtu. V niektorých rokoch sa kapitálové príjmy naplnili len na úrovni 16 – 30 %, zatiaľ čo výdavky dosahovali vyššie objemy, financované prostredníctvom úverov a rezervných fondov.

Ďalším významným problémom bola závislosť od príjmových finančných operácií, predovšetkým z úverových zdrojov a zostatkov z predchádzajúcich rokov. Bez týchto jednorazových zdrojov by mesto nebolo schopné zabezpečiť financovanie kapitálových výdavkov. Takýto model financovania však nie je dlhodobo udržateľný a zvyšuje rozpočtové riziká do budúcnosti. Z pohľadu organizačného riadenia čelilo mesto obmedzenej schopnosti implementovať investičné projekty včas a v plnom rozsahu. Príčinou boli opakované meškania pri verejnom obstarávaní, nedostatky v projektovej dokumentácii, ako aj personálne limity v oblasti rozvojového plánovania. Výsledkom bola nízka efektivita čerpania investičných výdavkov a presúvanie akcií do ďalších rozpočtových období. Rozpočtovú výkonnosť mesta negatívne ovplyvnili aj externé faktory, najmä pandémie COVID-19, energetická kríza, inflácia a vojnový konflikt na Ukrajine. Tieto okolnosti zvýšili výdavky na verejné služby a sociálnu pomoc, zároveň však znížili predvídateľnosť príjmov. Mesto muselo často prijímať ad hoc rozpočtové opatrenia, čím sa znížila strategická stabilita jeho finančného riadenia. Celkovo možno konštatovať, že mesto Košice si udržiavalo rozpočtovú disciplínu a formálnu vyrovnanosť rozpočtov, avšak zároveň zápasilo so štrukturálnymi problémami kapitálového financovania, nízkou investičnou dynamikou a obmedzenou rozpočtovou flexibilitou.

Z grafu 2 je zrejmé, že príjmy a výdavky mesta sa počas analyzovaného obdobia pohybovali vo vyrovnanom pásme, pričom v každom roku bol zaznamenaný mierny rozpočtový prebytok. Najvyšší rozdiel medzi príjmami a výdavkami (t. j. najvyšší prebytok) bol zaznamenaný v roku 2023, čo svedčí o zlepšenej finančnej kondícii mesta po náročnom období pandémie. V roku 2020 napriek poklesu príjmov mesto dokázalo udržať prebytkové hospodárenie vďaka optimalizácii výdavkov. Vývoj týchto veličín zároveň potvrdzuje konzervatívny prístup mesta k hospodáreniu, ktoré sa vyhýba výrazným deficitom.

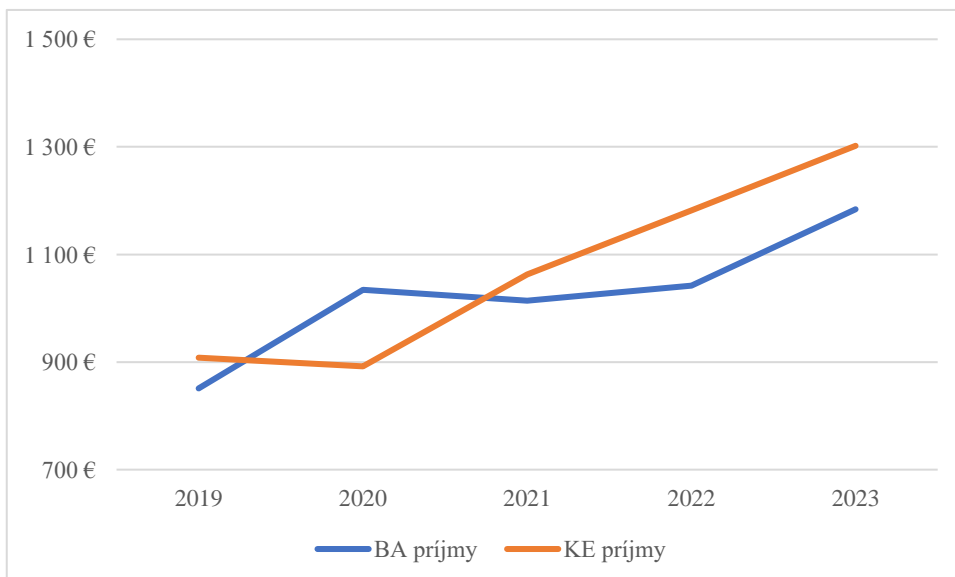
Graf 2: Vývoj príjmov a výdavkov mesta Košice

Zdroj: vlastné spracovanie podľa záverečných účtov miesta

Na porovnanie rozpočtovej výkonnosti hlavných miest Slovenska – Bratislavy a Košíc sme použili relatívny ukazovateľ príjmov a výdavkov na jedného obyvateľa. Tento ukazovateľ zohľadňuje rozdielnu veľkosť populácie a umožňuje objektívnejšie porovnanie hospodárenia miest.

Graf 3 príjmy na obyvateľa 2019-2023

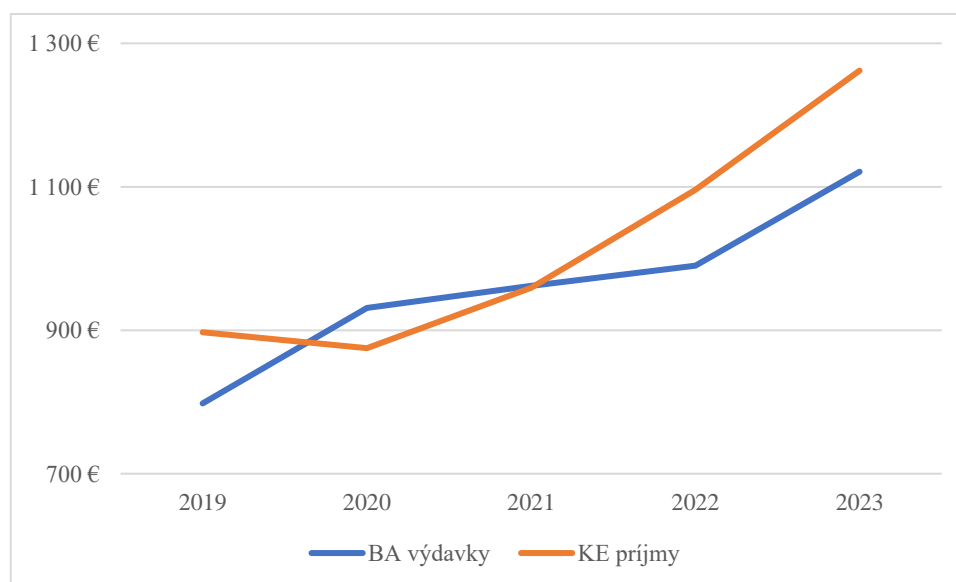

Vlastné spracovanie podľa záverečných účtov miest

Ako vyplýva z grafu č. 3, Košice mali v rokoch 2019 až 2023 vo väčšine prípadov vyššie príjmy na obyvateľa než Bratislava. V roku 2019 zaznamenali Košice príjmy na úrovni 908 €, zatiaľ čo Bratislava 851 €. Od roku 2021 však Košice zaznamenali rýchlejší rast – príjmy vzrástli z 1 063 € na 1 302 € v roku 2023, zatiaľ čo Bratislava sa v rovnakom období zvýšila z 1 014 € na 1 184 €.

Vývoj poukazuje na stabilné zvyšovanie rozpočtových príjmov v oboch mestách, avšak rýchlejší rast v Košiciach môže súvisieť s intenzívnejším čerpaním kapitálových prostriedkov či lepším vývojom daňových príjmov na obyvateľa.

Graf 4 výdavky na obyvateľa 2019-2023

Vlastné spracovanie podľa záverečných účtov miest

Ako vyplýva z grafu č. 4, v roku 2019 boli výdavky na obyvateľa vyššie v Košiciach ako v Bratislave. V nasledujúcich rokoch však Bratislava túto pozíciu na čas prebrala, pričom v roku 2020 a 2021 jej výdavky mierne prevyšovali výdavky Košíc. Tento rozdiel však v roku 2022 a najmä v roku 2023 výrazne zvrátili Košice, ktoré zaznamenali prudký nárast výdavkov – z 1 096 € na 1 262 €, čím opäť prekonal Bratislavu.

Tento vývoj môže byť dôsledkom rastúcich investičných potrieb v Košiciach, vyššieho čerpania kapitálových výdavkov, ako aj dôsledku zvyšujúcich sa nákladov na verejné služby. V oboch mestách je však vidieť celkový trend rastu výdavkov na obyvateľa, čo súvisí s infláciou, rastom miezd i rozširovaním verejných služieb.

3.4 Zadlženost' skúmaných samospráv

Jedným z kľúčových ukazovateľov finančnej stability miest je miera ich zadlženosti. Nasledujúca tabuľka 2 porovnáva vývoj miery zadlženosti Bratislavy a Košíc v období rokov 2019 – 2023.

Tabuľka 2 : Miera zadlženosti

rok	BA	KE
2019	45,35%	40,28%
2020	48,49%	40,42%
2021	45,11%	66,78%
2022	47,86%	74,47%
2023	47,45%	78,99%

Zdroj: vlastné spracovanie podľa záverečných účtov miest

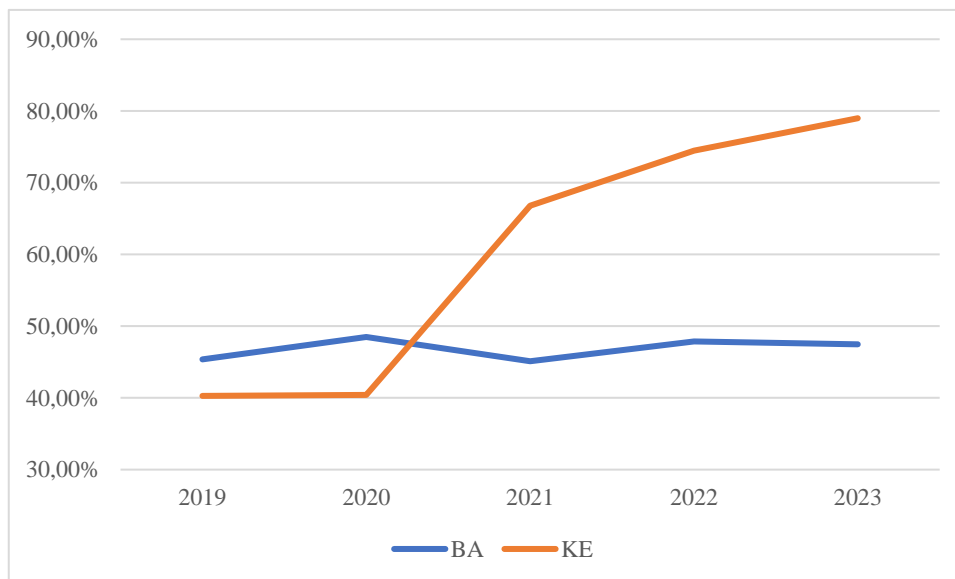
V prípade Bratislavy sa miera zadlženosti počas celého sledovaného obdobia udržiavala stabilne pod hranicou 50 % bežných príjmov predchádzajúceho roka. Mesto tak spĺňalo zákonnú podmienku maximálnej miery zadlženosti 60 % bežných príjmov, stanovenú zákonom č.583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy. Len v roku 2020 došlo k miernemu nárastu, čo bolo spôsobené pandemiou.

Naopak Košice zaznamenali výrazné zvýšenie zadlženosti. Kým v rokoch 2019 a 2020 zostala stabilná v roku 2021 prekročili hranicu 60 %, a v roku 2023 dosahovala zadlženost' takmer 79 %. Tento vývoj bol spôsobený najmä prijatím nových úverov na financovanie investičných projektov a krytie výpadkov príjmov počas pandémie, dlhodobými výpomocami zo štátnych fondov, ako aj kontokorentným financovaním bežných a kapitálových výdavkov. Táto vysoká zadlženost' znamená, že mesto má obmedzenú schopnosť prijímať nové úvery. Tento problém môže negatívne ovplyvniť ich rozvojové plány aj schopnosť reagovať na neočakávané finančné výzvy. V zmysle § 17 zákona č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy prekročenie hranice 60 % znamená zákaz prijímania nových úverov a návratných finančných výpomocí. Pri prekročení hranice 70 % je obec povinná zostavovať vyrovnaný alebo prebytkový rozpočet a prijať opatrenia na zníženie zadlženosti pod túto hranicu do dvoch rokov, inak jej môže byť uložená nútená správa. Táto vysoká

zadlženost' preto významne obmedzuje schopnosť mesta prijímať nové úvery a negatívne ovplyvňuje jeho rozvojové možnosti a reakčnú schopnosť na finančné výzvy.

Dynamiku zadlženosti pre obe mestá môžeme vidieť v nasledujúcom grafe č.4:

Graf 5: Miera zadlženosti skúmaných samospráv

Zdroj: vlastné spracovanie podľa záverečných účtov miest

3.3 Diskusia

Mesto Bratislava dosahovalo počas rokov 2019 – 2023 relatívne stabilné bežné hospodárenie, s každoročnými prebytkami, ktoré mu však umožnili kryť výrazné schodky kapitálového rozpočtu prostredníctvom finančných operácií a úverov. V sledovanom období sa kapitálové výdavky napokon čerpali v priemere len na úrovni 60 – 70 % plánovaného objemu, čo naznačuje problémy s projektovou pripravenosťou a administratívnou kapacitou pri spracovaní a realizácii veľkých investičných projektov.

Schopnosť čerpať eurofondy a mimorozpočtové dotácie sa pre mnohé projekty ukázala ako nedostatočná. Najvýznamnejším investičným zámerom bola modernizácia električkovej trate do Petržalky, ktorá síce priniesla kvalitnejšiu infraštruktúru, no zohľadňovala vysokú mieru spolufinancovania a pomalý proces verejného obstarávania. Bez prísnejšieho projektového manažmentu a zriadenia špecializovaného tímu na čerpanie externých zdrojov by sa podobné meškania opakovali aj v budúcnosti.

Mesto vynakladá značnú časť kapitálových aj bežných výdavkov na prevádzku Dopravného podniku Bratislava, čo dlhodobo zaťažuje bežný rozpočet a znižuje priestor na nové investície v sociálnej infraštruktúre či vo verejných priestoroch. Z toho dôvodu by sa mala venovať pozornosť nielen optimalizácii tarifných systémov a efektívnejšiemu modelu financovania MHD, ale aj rozvoju partnerstiev verejno-súkromného sektora pri prevádzkovaní komerčných aktivít (napr. parkovacie zóny, reklamné plochy). Pri spracovaní odporúčaní sme využili nástroj umelej inteligencie ChatGPT, pre Bratislavu možno zhrnúť nasledovne:

1. Zriadenie projektovej kancelárie s odborníkmi na verejné obstarávanie, eurofondy, aby sa do budúcnosti zvýšilo čerpanie kapitálových zdrojov nad 90 % plánovaného objemu.
2. Diverzifikácia príjmov rozšírením nedaňových položiek (využitie mestských nehnuteľností na komerčné účely, zriadenie kultúrno-sportových centier s plateným vstupom a pod.).
3. Optimalizácia financovania MHD – audit nákladov Dopravného podniku a zavedenie dynamického tarifného modelu podľa intenzity dopravy.

V období 2019–2023 si Košice udržiavali každoročne rozpočtový prebytok, avšak kapitálové investície sa realizovali len na úrovni približne 40–60 % plánovaných výdavkov. Tento systémový rozpor medzi prebytkom bežného rozpočtu a neplnením kapitálovej časti poukazuje na slabú projektovú pripravenosť úradníkov, oneskorenia v verejnom obstarávaní a obmedzenú schopnosť mobilizovať vlastné kapitálové príjmy. Košice si udržali pomerne vysoký podiel grantov a transferov, no schopnosť generovať vlastné kapitálové príjmy z predaja a prenájmu majetku ostala nízka. Mesto sa spolieha na dotácie z fondov EÚ a Štátneho fondu rozvoja bývania.

Medzi rokmi 2019 a 2023 vzrástla pomerná zadlženosť. Je dôsledkom čerpania úverov na pokrytie kapitálových schodkov (ročné splátky dlhu dosahujú až 8–10 % bežných príjmov) a častého používania príjmových finančných operácií ako flexibilného zdroja. Tým sa znižuje priestor pre nové investície a rastie riziko rozpočtovej nestability pri každom externom šoku. Odporúčania pre Košice nám umelá inteligencia navrhla nasledovne:

1. Dlhová stratégia: vypracovať strednodobý plán splácania najdrahších záväzkov a konsolidovať existujúce úvery za výhodnejších podmienok
2. Diverzifikácia kapitálových príjmov: aktívnejšie využitie priemyselných a nevyužívaných mestských pozemkov napríklad na prevádzku parkovísk, budovanie športovísk a pod.
3. Vyjednať so štátom pilotné výnimky z prísnych pravidiel verejného obstarávania pre projekty do 5 mil. € s prezentovaním jasných kontrolných mechanizmov

ZÁVER

Cieľom tejto bakalárskej práce bolo identifikovať a zhodnotiť kľúčové problémy, ktorým čelia najväčšie slovenské mestá Bratislava a Košice v období rokov 2019 až 2023, s dôrazom na ich vplyv na verejné financie a efektívnosť rozpočtového hospodárenia. Na základe analýzy výročných správ, záverečných účtov a ďalších dostupných dokumentov sa podarilo naplniť hlavný cieľ práce, ako aj všetky čiastkové ciele, ktoré boli v úvode definované.

V prvej časti práce sme sa venovali teoretickému vymedzeniu územnej samosprávy, jej štruktúre a fungovaniu na Slovensku a v Európskej únii. Zároveň sme opísali legislatívu hospodárenia miest a obcí.

V aplikačnej časti sme venovali splneniu cieľov.

Prvý čiastkový cieľ: Charakteristika územnosprávneho usporiadania Slovenskej republiky, Bratislavy a Košíc bol naplnený v teoretickej časti práce, kde bol vysvetlený právny a organizačný rámec fungovania územnej samosprávy. Osobitná pozornosť bola venovaná špecifikám hlavného mesta SR Bratislavy ako aj štatutárneho mesta Košice, vrátane ich samosprávnych štruktúr a kompetencií v aplikačnej časti.

Druhý čiastkový cieľ: Analýza výročných správ a záverečných účtov Bratislavy a Košíc v období rokov 2019 – 2023 bol splnený prostredníctvom analýzy údajov o príjmoch, výdavkoch, rozpočtovom hospodárení a zadlženosti. Práca obsahuje prehľadné porovnania medzi mestami, vývojové trendy na úrovni celkových a relatívnych ukazovateľov (na obyvateľa) a grafické znázornenia hlavných finančných premenných.

Tretí čiastkový cieľ: Identifikácia problémov vo finančnom rozpočtovom hospodárení bol splnený prostredníctvom interpretácie analytických zistení. Medzi najvýznamnejšie problémy patrili najmä dlhodobé schodky kapitálových rozpočtov, nízka miera samofinancovania investícií, vysoké prevádzkové výdavky dopravných podnikov, ako aj závislosť na transferoch zo štátneho rozpočtu. Problémy boli pomenované individuálne aj komparatívne, čo umožnilo zhodnotiť ich závažnosť a špecifiká v rámci jednotlivých miest.

Štvrtý čiastkový cieľ: Formulácia návrhov a odporúčaní na zlepšenie finančného riadenia – bol tiež naplnený. V závere analytickej časti boli navrhnuté opatrenia zamerané na zlepšenie rozpočtovej rovnováhy, plánovanie kapitálových výdavkov, diverzifikáciu príjmov a zvýšenie efektívnosti verejných výdavkov, najmä v oblasti dopravy a správy majetku.

Zistili sme, že mestá Bratislava aj Košice čelia štrukturálnym problémom, ktoré limitujú ich schopnosť investovať do rozvoja a zvyšujú riziko dlhodobej finančnej nestability. Finančná stabilita územnosprávnych celkov je neoddeliteľnou súčasťou ich schopnosti zabezpečovať kvalitné verejné služby a podporovať rozvoj komún. Aj keď úplné odstránenie problémov v hospodárení nie je jednoduché, vhodnou kombináciou ekonomických nástrojov, legislatívnych reforiem a zodpovedného finančného riadenia je možné výrazne prispieť k ich zmierneniu a k udržateľnému rozvoju miest v budúcnosti.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Knižné zdroje

BEŇOVÁ, Elena a kol. *Výkladový slovník pre verejnú správu*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016. 187 s. ISBN 978-80-8168-544-6.

CIBÍK, Lukáš. *Teória a prax verejných rozpočtov II*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2023. 132 s. ISBN 978-80-572-0347-6

HASPROVÁ, Mária - ŽÁK, Štefan. *Marketing miest a obcí*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2022. 137 s. ISBN 978-80-225-5032-1

KULIŠ, Peter – VIROVÁ, Viktória. *Vybrané problémy miestnej samosprávy (v komparácii niektorých štátov Európskej únie)*. Bratislava: EUROKÓDEX, 2012. 240 s. ISBN 978-80-89477-77-0.

NEUBAUEROVÁ, Erika - DUBROVINA Nadiya. *Verejná správa v Slovenskej republike - aktuálne problémy*. Verejná správa 2010: sborník príspevků z vedecké konferencie s mezinárodní účastí: Seč u Chrudimi, 20. - 21. 9. 2010. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní, 2010. 156-163 s. ISBN 978-80-7395-334-8

ŽÁRSKA, Elena - ČERNĚNKO, Tomáš - KOZOVSKÝ, Dušan. *Verejná správa 1*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2010. 176 s. ISBN 978-80-225-3113-9

Internetové zdroje

GOUARDÉS, Frédéric - Common classification of territorial units for statistics (NUTS) [elektronický zdroj], 2025, online. 3.s [cit. 3.4.2025]. Dostupné na: https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/en/FTU_3.1.6.pdf

KLIMOVSKÝ, Daniel a kol. *Sociálny dialóg a miestna územná samospráva v krajinách V4 + Ukrajina*. [elektronický zdroj], 2019, online. 163.s [cit. 21.4.2024]. Dostupné na: https://fsr.gov.sk/wp-content/uploads/2022/09/03_Socialny_dialog_a_MUS_v_krajinach_V4_Ukrajina_FIN_AL.pdf

MFSR. *Prekvapivo dobré výsledky hospodárenia samospráv* [elektronický zdroj], 2025, online. [cit. 24.2.2025]. Dostupné na <https://www.mfsr.sk/sk/media/tlacove-spravy/prekvapivo-dobre-vysledky-hospodarenia-samosprav.html>

ZMOS. *Samosprávy volajú o pomoc* [elektronický zdroj], 2024, online. [cit. 30.1.2025]. Dostupné na: <https://www.zmos.sk/mid/536720/samospravy-volaju-o-pomoc-oznam.html>

MALTA Classification at Local Administrative Unit (LAU), Level 1
https://msdi.data.gov.mt/geonetwork/j_spring_security_logout/api/records/3609662c-41ef-4795-8394-7ff560563faa [cit. 31.3.2024]

Právne normy

Zákon č. 583/2004 Z. z. Zákon o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov